

Република
Северна Македонија

ДРЖАВЕН
ИСПИТЕН
ЦЕНТАР

ИЗВЕШТАЈ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ
ОД ЕКСТЕРНИТЕ ИСПИТИ НА
ДРЖАВНАТА МАТУРА
ЈУНИ, 2018/2019 ГОДИНА

Државен испитен центар

Автори:

м-р Гордана Трајкова Костовска

д-р Бети Ламева

м-р Тања Андонова Митревска

Трајанка Аврамовска

Содржина

Вовед	4
Законска основа за спроведување на државната матура	5
Институции, органи и тела одговорни за реализацијата на државната матура	6
Структура на државната матура.....	8
Подготовка и реализација на државната матура.....	9
Општи информации за испитите во рамките на државната матура 2018/19	12
Што се проверува со екстерните испити?.....	18
Детална анализа на резултатите по предмет.....	26
Македонски јазик и литература, албански јазик и литература и турски јазик и литература.....	2
6	
Англиски јазик.....	38
Математика.....	42
Биологија.....	44
Историја.....	46
Бизнис.....	48
Филозофија	49
Социологија.....	51
Препораки.....	54

Вовед

Екстерното оценување е дел од образовните политики во многу земји во светот. Се спроведува преку стандардизирани тестови на знаење кои ги изработуваат специјализирани и независни институции, а со резултатите добиени од нив се следи и мери квалитетот на образованите постигања. И државната матура е еден вид на екстерен завршен испит кој се спроведува на крајот од средното четиригодишно образование и има за цел следење и контрола на квалитетот во средното образование. Република Северна Македонија е една од многуте држави во светот кои спроведуваат државна матура. Учениците кои успешно ќе ги положат испитите од државната матура, добиваат диплома за завршено средно четиригодишно образование и имаат можност да се запишат на факултетите во нашата држава и надвор од неа.

Одговорна институција за севкупна подготовка и реализација на екстерните испити од државната матура во нашата држава е Државниот испитен центар. Преку анализа на резултатите од екстерните испити ДИЦ предлага мерки за подобрување на квалитетот на образовните постигања во средното образование.

Овој извештај е резултат на анализата на резултатите од екстерните испити спроведени во учебната 2018/2019 година, во јунскиот испитен рок. Подготвен е со цел да биде доставен до сите образовни институции како би се запознале со резултатите од екстерните испити и истите би ги употребиле во насока на подобрување на квалитетот на образованието во доменот на своите надлежности.

Законска основа за спроведување на државната матура

Севкупното спроведување на завршните испити, па оттука и на државната матура се темелат на неколку законски одредби и правилници.

Во Законот за средно образование, член 33 гласи: „учениците во гимназиското образование полагаат државна матура или училишна матура“; членот 35 гласи: „по завршувањето на јавното стручно образование со четиригодишно траење учениците полагаат државна матура или завршен испит“, а членот 37 гласи: „учениците кои ја завршиле последната година во јавното уметничко образование полагаат државна матура или училишна матура според утврдени програми“.

Во Законот за високо образование, во членот 108 со кој се регулираат условите и начинот на запишување на студии се вели „на прв циклус универзитетски и стручни студии може да се запише лице кое положило државна матура или меѓународна матура“.

Екстерните испити од матурата се регулирани и со **Концепцијата за матура и за завршен испит во јавното средно образование**. Ова е прв официјален документ создаден во 2005 година со кој е дефиниран моделот на испити на крајот од средното четиригодишно образование. Истиот е во два наврати менуван и дополнуван во насока на негово усовршување. Од учебната 2018/2019 година на сила е Концепцијата донесена во 2015 година.

Во Концепцијата е дефинирана целта на државната матура во РСМ која се состои од:

- подигање на општото ниво на знаења, умеења и способности кај учениците;
- следење и контрола на реализацијата на наставните програми;
- заокружување на образованието со испит и стекнување диплома за завршено средно образование;
- поквалитетна и поправедна селекција при влезот во високото образование;
- информирање на учениците, родителите и образовните институции за постигањата на учениците добиени по пат на валидни и веродостојни мерења.

Со **Правилник за начинот на полагање и оценување на резултатите на учениците на испитите во државната матура во гимназиското, стручното и уметничкото образование** се уредуваат начинот на полагањето и оценувањето на резултатите на учениците на испитите од државната матура во гимназиското образование, стручното образование со четиригодишно траење и во уметничкото образование. Во овој документ е регулирано дека проверувањето и оценувањето на знаењата и способностите на кандидатите на задолжителните и изборните екстерни испити од државната матура се врши екстерно со надворешни оценувачи. Во членот 2 е пропишано кој може да полага државна матура, односно: „Државната матура во гимназиското, стручното и уметничкото образование (во натамошниот текст: државна матура) е испит со кој ученико\т (во натамошниот текст: кандидатот) го завршува гимназиското, стручното или уметничкото образование. Државна матура може да полага кандидат кој ја завршил последната година на гимназиското, стручното, односно уметничкото образование. Државна матура може да полага и кандидат кој

претходно положил училишна матура во гимназиското образование или училишна матура во уметничко образование или завршен испит во стручното образование, но не во истата учебна година. Државна матура може да полага и кандидат кој полагал матура во рамките на програмата за меѓународна матура или друг вид на завршен испит во средното образование со четиригодишно траење. Државна матура може да полага и кандидат кој завршил четиригодишно средно образование во странство и се здобил со нострифицирана диплома.”

Државната матура е нотирана и во **Стратегијата за образование 2018-2025**. Во алинеа 94 од Стратегијата се појаснува улогата и нејзиното значење: „Со државната матура се очекува да се обезбеди контрола на квалитетот во средното образование, следење на реализацијата на наставните програми, заокружување на средното образование со соодветна диплома и да ја помогне селекцијата за универзитетско образование”.

Во Прегледот на ОЕЦД за евалуацијата и оценувањето во образованието во Република Северна Македонија, државната матура е оценета како една од силните страни на системот за оценување во РСМ и дека истата е препознатлива во регионот и признаена во светот.

Институции, органи и тела одговорни за реализацијата на државната матура

Одговорна институција за организирање и спроведување на екстерните испити од државната матура е **Државниот испитен центар**, кој согласно законските надлежности ги реализира следните активности:

- прибира податоци за кандидатите пријавени за полагање државна матура;
- изготвува тестови како мерни инструменти за сите екстерни испити;
- технички ги дизајнира тестовите за екстерните испити;
- реализира процес на печатење и пакување на испитен материјал;
- распишува конкурс и прави избор на оценувачи на тестовите за екстерните испити од државната матура;
- реализира обука за оценувачите на тестовите;
- именува локални координатори и тестатори;
- реализира обуки за претседателите и секретарите на училишните матурски комисии, локалните координатори и тестаторите;
- подготвува „Водич за полагање државна матура“ и „Упатство за тестаторите за спроведување на државната матура“.
- го доставува испитниот материјал до училиштата и го презема по спроведувањето на испитите;
- ги спроведува екстерните испити од државната матура;
- го организира и спроведува процесот на оценување на тест книшките;
- врши внес на резултатите од тестовите;

- го организира и спроведува процесот на приговори за екстерните испити од државната матура;
- изготвува анализа за психометриските карактеристики на тестовите како мерни инструменти за екстерните испити од државната матура;
- прави статистичка обработка на резултатите;
- ги доставува резултатите до училиштата;
- подготвува извештај за спроведена државна матура во тековната учебна година година.

Согласно Концепцијата, директорот на Државниот испитен центар формира **Државна матурска предметна комисија** за секој од предвидените екстерни испити. Секоја Државна матурска предметна комисија е составена од претседател и најмалку два члена. Претседателот, по правило, е од редот на наставно-научниот кадар од универзитетите во РСМ, еден од членовите е советник во ДИЦ, а другите членови се средношколски наставници од соодветниот наставен предмет. Секоја државна предметна матурска комисија ги има следниве задачи:

- да подготви испитна програма за соодветен наставен предмет кој се полага како екстерен испит на матурата;
- да го подготви испитниот материјал за испитот (одреден број испитни задачи, стандардизирани тестови на знаење според кои ќе се проверуваат знаењата и способностите на учениците);
- да подготви упатство за оценување на задачите, да учествува во определувањето на прагот на положеност на испитот како и утврдувањето на границите на оценките од 1 до 5.

Училишните матурски комисији соработуваат со ДИЦ околу подготовката, организирањето и спроведувањето на екстерните испити од матура во рамките на училиштето во кое се формирани. Тие ги прифаќаат и евидентираат пријавите на кандидатите за полагање екстерните испити и се одговорни да ги обезбедат условите за реализација на екстерните испити. Секоја училишна матурска комисија (УМК) е составена од претседател, заменик претседател, секретар и членови. Бројот на членовите на УМК може да биде поголем доколку училиштето: изведува настава на повеќе наставни јазици, изведува настава во повеќе различни објекти или училиштето има подрачни училишта. Претседателот, по правило е директорот на училиштето и се грижи за заштита на тајноста на испитниот материјал и севкупната организација на сите екстерни испити во училиштето. Главни задачите на секретарот на УМК се: прибирање на пријави од кандидати: внес на податоци од пријавите на кандидати во базата на податоци, верификација на податоци од пријавените кандидати (со претседателот на УМК), обезбедување на просторни услови (со претседателот на УМК), учество при прием и проверка на испитен материјал (со претседателот на УМК).

Државен матурски одбор е тело формирано од министерот за образование и наука кое е одговорно:

- да ги разгледува документите за организирање и спроведување на државната матура;
- да ги разгледува годишните извештаи за спроведените матурски испити во гимназиското, стручното и уметничкото образование;

- да ги предлага прагови на положеност до министерот за образование и наука за испитите кои се полагаат екстерно;
- да врши други работи кои се во функција на унапредување на државната матура во гимназиското, стручното и уметничкото образование.

Членови во ДМО се претставници од ДИЦ, МОН, БРО и универзитетите.

Структура на Државната матура

Согласно Концепцијата за државна матура, училишна матура и завршен испит во јавното средно образование, во рамките на државната матура се полагаат три екстерни испити и еден интерен испит и се брани проектна задача.

Структурата на државната матура за гимназиското образование се состои од:

1. Екстерен дел
 - Задолжителен наставен предмет: македонски јазик и литература или албански јазик и литература или турски јазик и литература;
 - Прв изборен наставен предмет: математика или странски јазик (англиски јазик/ француски јазик/ германски јазик/ руски јазик);
 - Втор изборен наставен предмет: странски јазик (англиски јазик/ француски јазик/ германски јазик/ руски јазик), математика, хемија, физика, биологија, историја, филозофија или социологија.
2. Интерен дел
 - Трет изборен наставен предмет: се бира од *Листата на општообразовни наставни предмети за полагање на државна матура*.
3. Проектна задача

Структурата на државната матура за четиригодишното средно стручно образование се состои од:

1. Екстерен дел
 - Задолжителен наставен предмет: македонски јазик и литература или албански јазик и литература или турски јазик и литература;
 - Прв изборен наставен предмет: математика или странски јазик (англиски јазик/ француски јазик/ германски јазик/ руски јазик);
 - Втор изборен наставен предмет: странски јазик (англиски јазик/ француски јазик/ германски јазик/ руски јазик), математика, хемија, физика, биологија, историја или бизнис.
2. Интерен дел
 - Трет изборен наставен предмет: се бира од *Листата на стручни наставни предмети за полагање на државна матура*.
3. Проектна задача

Структурата на државната матура во средно уметничко образование се состои од:

1. Екстерен дел
 - Задолжителен наставен предмет: македонски јазик и литература или албански јазик и литература или турски јазик и литература;
 - Прв изборен наставен предмет: странски јазик (англиски јазик/ француски јазик/ германски јазик/ руски јазик);
 - Втор изборен наставен предмет: естетика, филозофија или историја.
2. Интерен дел
 - Трет изборен наставен предмет: се бира од *Листата на стручни наставни предмети за полагање на државна матура*.
3. Проектна задача

Подготовка и реализација на државната матура

Државниот испитен центар е одговорната институција за подготовката на испитниот материјал, организација и реализација на екстерните испити на државната матура. Првата државна матура е реализирана во 2008 година. Подготовката на екстерните испити од државната матура подетално се опишани во посебен документ *Процедури за реализација на државна матура* кој е одобрен од директорот на ДИЦ.

Испитниот материјал за екстерните испити се изготвува согласно пропишана стандардизирана постапка. Структурата и содржината на тестовите се темели на утврдени испитни програми, кои пак се базираат на наставните програми од прва до четврта година кои се реализираат во редовната настава во средните училиштата. **Испитните програми** се документи од јавен карактер од коишто училиштата, наставниците, учениците, родителите и сите други заинтересирани лица можат да ги добијат следните информации:

- која е општата цел на секој матурски испит,
- кои содржини се опфатени со испитот,
- кои се минимум потребните знаења за да се положи испитот,
- каква е структурата на тестот,
- на кое тежинско ниво се поставуваат прашањата во тестот,
- колкава е процентуалната застапеност на темите и содржините во тестот,
- опис на испитот и начин на оценување на постигањата на учениците.

Во испитните програми се дадени подрачјата и темите кои се појдовна основа за изготвување на испитните задачи. Бројот на задачи со кои се проверува способноста на учениците за примена на знаењата од конкретни подрачја/теми/содржини од испитните програми се одредува според спецификациска шема кои ја содржи секоја испитна програма. Во процесот на подготовка (составување) на испитни задачи

учествуваат координаторот од Државниот испитен центар (кој најчесто е советник за соодветниот екстерен испит) и членовите на ДМПК.

Откако ќе се изготват тестовите се пристапува кон следните фази: усогласување на испитни задачи за екстерниот испит по мајчините јазици, превод, лектура, уредување, печатење, шифрирање и пакување. Во секоја од наведените фази, одговорни лица од Државниот испитен центар, почитуваат стандарни постапки пропишани во *Процедурите за организирање и спроведување на екстерниот дел од државната матура*.

Екстерните испити од државната матура се полагаат согласно утврдената структура и начин преставена во *Концепцијата за државна матура, училишна матура и завршен испит во јавното средно образование и Правилникот за државна матура*.

Процесот започнува откако секретарите на Училишните матурски комисији (УМК) ќе ги внесат во базата на податоци на ДИЦ, податоците од кандидатите кои се пријавиле да полагаат државна матура. Државниот испитен центар креира Протоколи, односно распоред на полагање по предмети, простории и кандидати. Целокупниот испитен материјал се печати и се пакува во ДИЦ. Сите пријавени ученици – матуранти од нашата земја, екстерните испити ги полагаат на ист датум и во исто време, согласно *Календарот за организација на учебната година во јавните средни училишта*. Екстерните испити се спроведуваат во исто време во целата држава и под еднакви услови. Начинот на организирање и спроведување на испитите се одвива според јасно утврдени правила и процедури. Кандидатите кои се пријавени како кандидати со посебни образовни потреби во зависност од потребното прилагодување им се обезбедуваат дополнителни услови согласно прописите. Идентитетот на сите кандидатите на тестовите не е достапен.

Секој тест е кодиран со бар-код. Проверувањето и оценувањето на постигањата на учениците на екстерните испити од државната матура се изведува од страна на надворешни, независни оценувачи. Декодирање на податоците и откривање на идентитетот на кандидатите се врши откако ќе се оценат тестовите, односно пред да се објават резултатите на кандидатите од екстерните испити.

На денот на испитот, најдоцна до 9:00 часот испитниот материјал (тестови, резервни тестови, баркодови, распоред на тестатори по простории) ДИЦ го доставува до секоја Училишна матурска комисија во училиштата каде се одвиваат испитите и се прави примопредавање. Секој екстерен испит матурантите го полагаат во испитна просторија (училница) во која има тестатори кои се одговорни за правилна реализација. Изборот на тестатори се врши според однапред утврдени критериуми. За тестатори можат да бидат избрани: наставници, педагози, психолози или социолози од основните и средните училишта. Тестаторите не смеат да бидат вработени во училиштето каде се спроведува испитот, ниту, пак, да бидат наставници по предмет или група на сродни предмети кои се спроведуваат на денот кога тие се назначени за тестатори. Претседателите на УМК (за средните училишта) и директорите на основните училишта доставуваат предлог на тестатори до ДИЦ. Конечниот распоред на тестаторите по училишта и по испитни простории го изготвува ДИЦ.

Испитите започнуваат во 10:00 часот, а нивното времетраење е регулирано во испитните програми. Испитите по мајчините јазици траат 240 минути, по странските

јазици и математика 180 мин., испитите по: филозофија, бизнис, историја, естетика, биологија, физика и хемија по 150 минути, а испитот по социологија 120 минути.

Процесот на спроведување на испитите во училиштата го набљудуваат набљудувачи. Тие се лица вработени во Државен испитен центар, Биро за развој на образованието, Центарот за стручно образование и обука и Министерството за образование и наука.

ДИЦ во рок од 30 дена по спроведувањето на последниот екстерен испит, до училиштата доставува првични резултати од спроведените екстерни испити кои се изразени во оценка и перцентили. Учениците имаат право да поднесат приговор ако сметаат дека се погрешно оценети.

По реализацијата на државната матура и по објавувањето на резултатите на учениците, Државниот испитен центар ги анализира психометриските карактеристики на тестовите со цел да утврди колку тие како мерни инструменти измериле знаења и способности кај учениците. Вообичаено ДИЦ оваа анализа ја прави секоја година, во месец октомври. Со неа се утврдува:

- структурата на секој тест употребен како инструмент за проверка на знаењата на учениците,
- индексот на тежина на секоја задача во тестот (колкав процент на ученици успеале точно да ја решат задачата),
- дискриминативноста на задачите која открива како функционира одредена задача во однос на целиот тест, колку таа може да ги измери разликите во квалитетот на постигнатите знаења кај учениците (дали ги одвојува подобрите од послабите ученици кои исто така ја решиле задачата),
- корелацијата на задачите во тестот како и релијабилноста на тестот (какви знаења и способности може да се измерат со тестот).

Координаторите за екстерните испити во ДИЦ организираат стручни средби со членовите на Државните предметни матурски комисии (изготвувачите на задачи) и со оценувачите, на кои ги информираат за анализата и преку стручни расправи и дискусии ги насочуваат како да го подобрат квалитетот на испитните задачи и како да се обезбеди поголема стандардизација на тестовите на знаење.

Општи информации за испитите во рамките на државната матура 2018/19

Екстерните испити од државната матура се реализираат во два испитни рока: јунски и августовски. Во јунскиот испитен рок во рамките на државната матура 2018/2019 година се пријавија да полагаат вкупно 15553 ученици/матуранти, од кои 7692 од гимназиско образование, 7604 ученици од стручно образование и 257 ученици од уметничко образование. Од пријавените кандидати 96,3%, односно 14978 завршиле редовно образование. Преостанатите 575 завршиле вонредно образование, од кои 262 гимназиско, 304 стручно образование и 9 уметничко образование. Од вкупно 15220 матуранти, 98% пријавија по три екстерни испити за полагање што е знак дека се пријавиле да полагаат по прв пат. Преостанатите 2% од кандидатите се оние кои во претходните години не успеале да ги положат сите екстерни испити, па се пријавиле за повторно полагање.

Табела 1: Пријавени кандидати по предмет во јунски испитен рок

Предмет	Бр. на пријавени кандидати	Бр. на присутни кандидати	Бр. на отсутни кандидати	Во % отсутни кандидати
македонски јазик и литература	10386	10096	290	2,79
албански јазик и литература	4566	4376	190	4,16
турски јазик и литература	327	292	35	10,70
англиски јазик	14413	13854	562	3,90
француски јазик	59	57	2	3,39
германски јазик	201	195	5	2,49
руски јазик	15	14	1	6,67
математика	2049	2023	26	1,27
филозофија	2691	2623	68	2,53
естетика	166	156	10	6,02
бизнис	4207	3966	241	5,73
хемија	227	223	4	1,76
биологија	3630	3555	75	2,07
физика	128	121	7	5,47
социологија	569	555	14	2,46
историја	2407	2290	117	4,86
Вкупно тестови	46041	44394	1647	3,58

Согласно Концепцијата за матура и завршен испит во средното образование, изборните (екстерни) испити од државната матура учениците ги избираат од листите на наставни предмети кои се наоѓаат во прилог на Концепцијата, а тоа се математика, странски јазик (англиски, француски, германски и руски), физика, хемија, биологија,

историја, филозофија, социологија, бизнис, естетика. Заради фазното воведување на екстерните испити од државната матурата наставни предмети: географија, класични јазици, ликовна уметност, музичка уметност, информатика и македонски јазик и литература за учениците кои наставата ја следат на албански јазик или турски јазик можат да ги бираат само на интерно ниво.

Задолжителен екстерен испит за секој ученик кој се пријавил да полага државна матура е: македонски јазик и литература, односно албански јазик и литература, односно турски јазик и литература. Ученик полага еден од овие испити кој соодветствува на јазикот на кој ја следи наставата.

Најголем број ученици и оваа година (13851) за втор екстерен испит го избрале англискиот јазик. Ова не изненадува бидејќи англискиот јазик согласно наставните планови во средно образование е задолжителен за сите ученици и се изучува како прв странски јазик. Мал е бројот на ученици кои избрале да полагаат руски јазик (само 14), француски јазик (59), германски јазик (195). Евидентно е дека бројот на матуранти кои ги избираат рускиот и францускиот јазик како екстерни испити, од година во година се намалува. Исто така, многу мал е бројот на кандидати кои избираат да ги полагаат и предметите: физика (121), хемија (223) и естетика (156). За предметот естетика е очекувано мал број на кандидати бидејќи како екстерен испит можат да го изберат само учениците од четирите музички училишта во земјава. Со предметите физика и хемија состојбата е поинаква затоа што можат да ги изберат сите ученици од гимназиско образование, како и дел од матурантите што завршуваат стручно образование. Ова упатува на заклучокот дека Државниот матурски одбор и Министерството за образование и наука треба да ја испита економската и друг вид оправданост за овие испити. Дотолку повеќе ако се знае дека бројот на кандидати кои ги бираат овие испити за полагање во августовскиот испитен рок е уште помал, а трошоците за изработка на тестовите се големи.

Табела 2: Испити реализирани во августовска сесија со најмал број на кандидати

Предмет	Број на пријавени кандидати	Број на присутни кандидати	Број на отсутни кандидати	Положиле
Француски јазик	2	2	/	1
Германски јазик	5	2	3	1
Физика	8	7	1	3
Хемија	6	4	2	2
Естетика	5	5	/	3

Многу често се случува за августовскиот испитен рок да се подготвува тест по физика или хемија само за еден кандидат, кој вообичаено и не се појавува на испитот. Можеби треба да се размисли за намалување на изборноста во августовската сесија, односно да се намали бројот на наставните предмети кои учениците би можеле да ги избираат како екстерни испити. Ако ученик доброволно избрал да полага француски јазик како екстерен испит во јунскиот испитен рок (со тоа му било задоволено правото на избор), и не положил, тогаш логично е во августовскиот испитен рок изборноста да му се ограничи и да избере екстерен испит од редуцирана листа на изборни предмети која ќе му ја понуди ДИЦ. Ваквото решение би било оправдано од повеќе причини:

рационално би се трошел буџетот за државната матура (за изработка на еден тест за екстерен испит се потребни во просек околу 500 евра); би се намалил „екстра“ обемот на работа во Државниот испитен центар во летниот период; би се поедноставила организацијата на екстерните испити во училиштата и ДИЦ; би се скратило времето за обработка и објавување на резултатите од августовската сесија потребни за упис на факултет и што е најважно би дошол до израз селективниот карактер на екстерните испити. Да се потсетиме, една од целите на државната матура е поквалитетна и поправедна селекција на учениците -матуранти при влез во високото образование.

Споредено со англиски јазик, далеку е помал бројот на ученици кои избираат да ја полагаат математиката како екстерен испит во матурата. За разлика од 2008 година кога испитот по математика на основно ниво го полагаа 5206 ученици, а на напредно ниво 379 ученици, денес тој број на ученици е за повеќе од половина преполовен. Во јунскиот испитен рок, во рамките на државната матура 2018/2019 испитот по математика го полагаа 2023 ученици. Подлабинска анализа покажа дека врз изборот на екстерните испити во голема мера влијае уписната политика на високо образовните институции. Имено, најголем број факултети во државата запишуваат ученици во прва година со положени екстерни матурски испити кои не се во функција на структурата за која се оспособуваат. Така на пример, повеќето технички факултети на кои математиката е базичен наставен предмет запишуваат студенти без положен екстерен испит по математика што укажува на можен парадокс.

Анализата покажа дека во последните неколку години одреден број ученици иако уредно и навремено се пријавуваат за полагање на екстерните испити, не се појавуваат на испитите. Оваа година, во јунскиот испитен рок, 3,58% од пријавените ученици-матуранти не дојдоа на испитите. Тоа изразено во бројки значи дека ДИЦ подготвил 46041 испитен материјал, но, 1647 воопшто не бил искористен зашто учениците не дошле на испитите, а согласно тоа на Државниот испитен центар му останале исто толку неупотребени тестови за кои се направени дополнителни материјални трошоци во хартија, тонери, амбалажа за пакување, екстра ангажиран број на тестатори, набљудувачи, дистрибутери на испитен материјал. Овој процент е особено висок во августовскиот испитен рок. Односно процентот на ученици кои не се појавија на испитите оваа година е 22,6%, а од присутните положија само 66,2%. Од друга страна се направија уште поголеми трошоци бидејќи најголем број од тестовите се преведуваа и на јазиците на двете поголеми етничките заедници во РСМ. Препорака на ДИЦ е да се промени *Правилникот за начинот на полагање и оценување на резултатите на учениците на испитите во државна матура во гимназиското, стручното и средното уметничко образование*, односно да постојат механизми за санкционирање на сите оние кои од неоправдани причини се откажуваат од полагање на испитите. Едно од нив е да не им се дозволи на матурантите да земат диплома за училишна матура или завршен испит во сесијата во која се пријавиле да полагаат државна матура. На овој начин матурантите добро би размислиле дали да се пријават да полагаат државна матура.

Општ заклучок е дека генерацијата матуранти за 2018/2019 година поседува одредени знаења и способности бидејќи успеала да ги положи екстерните испити со средна оценка 3,48. Мал е бројот на ученици кои не успеале да ги положат екстерни испити во јунскиот испитен рок. Од вкупно 15553 матуранти кои решавале вкупно 44394 тестови, 1933 на тестовите не добиле преодна оценка, односно се оценети со

оценка 1. Тоа се 4,35% од сите тестови. Од вкупниот број на тестови најмногу тестови се оценети со оценка 4 и тоа дури 41%, 30% со оценка 3, 13% со оценка 5 и 11% со оценка 2. Оценка 5 добиле 74% од матурантите кои полагале француски јазик, 69% кои полагале германски јазик, 58% кои полагале естетика и 57% кои полагале руски јазик. За разлика од овие предмети, на испитот по англиски јазик, оценка 5 добиле само 6% од матурантите. Тоа значи дека од 13854 ученици, само 831 ученик на ниво на држава добиле оценка 5.

Процентот на петки по другите предмети се движи помеѓу 10% и 30%. Најголем процент на единици добиле учениците на испитот по физика (9%), на испитот по бизнис (8%) и на испитот по англиски јазик (7%). Процентот на единици на сите други испити е под 5%. На испитите по француски јазик и естетика ниту еден кандидат не паднал на испитот, односно не добил оценка 1. Со оценка 4 биле оценети најголем број од учениците на екстерните испити.

Табелела 3: Дистрибуција на постигањата на екстерните испити

Предмет	Број на присутни и	Не положили		Положиле со								Средна оценка
				2		3		4		5		
		Број	Во %	Број	Во %	Број	Во %	Број	Во %	Број	Во %	
македонски јазик и литература	10096	179	1,77	427	4,23	2864	28,37	5516	54,64	1110	10,99	3,69
албански јазик и литература	4376	99	2,26	136	3,11	999	22,83	2235	51,07	907	20,73	3,85
турски јазик и литература	292	3	1,03	8	2,74	88	30,14	158	54,11	35	11,99	3,73
англиски јазик	13851	1010	7,29	2794	20,17	5176	37,37	3989	28,80	882	6,37	3,07
француски јазик	57	0	0,00	1	1,75	5	8,77	9	15,79	42	73,68	4,61
германски јазик	196	8	4,08	7	3,57	17	8,67	28	14,29	136	69,39	4,41
руски јазик	14	1	7,14	1	7,14	2	14,29	2	14,29	8	57,14	4,07
математика	2023	76	3,76	194	9,59	512	25,31	801	39,59	440	21,75	3,66
филозофија	2623	63	2,40	73	2,78	588	22,42	1254	47,81	645	24,59	3,89
естетика	156	0	0,00	8	5,13	15	9,62	43	27,56	90	57,69	4,38
бизнис	3966	333	8,40	639	16,11	1226	30,91	1345	33,91	423	10,67	3,22
хемија	223	7	3,14	18	8,07	59	26,46	88	39,46	51	22,87	3,71
биологија	3555	45	1,27	337	9,48	926	26,05	1660	46,69	587	16,51	3,68
физика	121	11	9,09	12	9,92	18	14,88	47	38,84	33	27,27	3,65
социологија	555	20	3,60	49	8,83	158	28,47	263	47,39	65	11,71	3,55
историја	2290	78	3,41	287	12,53	640	27,95	952	41,57	333	14,54	3,51
Вкупно	44394	1933	4,35	4991	11,24	13293	29,94	18390	41,42	5787	13,04	3,48

Најдобар среден успех (над 4,00) постигнале учениците- матуранти на испитите по германски јазик, француски јазик, руски јазик и естетика. Овие испити ги полагаат многу мал број на ученици. Добриот успех на испитите по германски и француски се должи на фактот што најголем број од учениците се дел од германските, односно француските паралелки во училиштата каде странскиот јазик се изучува со 4-5 часа неделно. Најслаб успех матурантите постигнале на испитот по англиски јазик (среден успех 3,07) и на испитот по бизнис (среден успех 3,22). Од вкупно 13851 ученик кои полагале англиски јазик, 7,29% од учениците (1010) не го положили испитот, а од вкупно 3966 ученици кои полагале бизнис, 8,40% од учениците (333) не го положили испитот во јунската испитна сесија.

Од пријавените кандидати за полагање на екстерните испити вкупно 7336 се момчиња, а 8217 се девојчиња. Резултатите од анализата покажуваат дека девојчињата постигнале подобри резултати на сите екстерни испити. Нивната средна оценка е 3,59, додека на момчињата 3,33.

Табелела 4: Постигања по предмет и род

Предмет	Женски		Машки	
	N	P	N	P
македонски јазик и литература	5397	74,05%	4699	69,14%
албански јазик и литература	2399	76,38%	1977	71,00%
турски јазик и литература	151	75,41%	141	69,08%
англиски јазик	7368	56,95%	6483	53,99%
француски јазик	41	89,41%	16	88,75%
германски јазик	122	88,98%	73	82,94%
руски јазик	11	82,73%	3	61,90%
математика	982	76,55%	1041	70,32%
филозофија	1605	79,47%	1018	77,15%
естетика	70	89,12%	86	82,07%
бизнис	1966	63,11%	2000	57,24%
хемија	156	75,61%	67	69,35%
биологија	2490	74,27%	1065	71,31%
физика	34	73,05%	87	61,39%
социологија	318	64,41%	237	63,07%
историја	777	69,66%	1513	68,87%

Од табелата може да се воочи дека момчињата за екстерни испитите повеќе ги бираат: математика, бизнис, историја, естетика и физика. Испитот по историја и физика го полагале речиси двојно повеќе момчиња од девојчиња, додека пак испитите по странските јазици, филозофија, хемија, биологија и социологија ги полагале поголем број на девојчиња. И просечниот процент на решеност (P) на задачите во тестовите дадени на испитите кај девојчињата е повисок од просечниот процент на решеност кај момчињата. Постои статистички значајна разлика од 0,01 во просечниот процент на решеност на задачите помеѓу момчињата и девојчињата во тестот по македонски јазик и литература, албански јазик и литература, турски јазик и литература, математика, филозофија, бизнис, биологија, а во тестовите по социологија и историја таа разлика е на ниво 0,05.

Табелела 5: Постигања по видот на образование и предмет

предмет	гимназиско		стручно		уметничко	
	N	P	N	P	N	P
македонски јазик и литература	5162	74,56%	4734	68,98%	200	65,71%
албански јазик и литература	2044	74,97%	2292	73,15%	40	68,09%
турски јазик и литература	188	73,86%	104	69,62%	0	
англиски јазик	6688	59,93%	6923	51,54%	240	50,12%
математика	1642	75,36%	381	64,66%	0	
филозофија	2579	78,63%	0		44	75,51%
биологија	1300	73,98%	2255	73,04%	0	
историја	1582	68,62%	667	69,88%	41	77,07%

Од Табелата бр. 5 може да се забележи дека учениците-матуранти од гимназиското образование на сите екстерни испити имаат повисоки просечни постигања, освен по предметот историја. Најдобри резултати на испитот по историја постигнале учениците од средното уметничко образование, а најниски учениците од гимназиското образование. Со дополнителна анализа ќе треба да се откријат причините за ваквата состојба.

Табелела 6: Просечна оценка по предмет и вид на образование

Предмет	Вид на образование		
	гимназиско	стручно	уметничко
македонски јазик и литература	3,86	3,52	3,31
албански јазик и литература	3,91	3,80	3,55
турски јазик и литература	3,81	3,60	-
англиски јазик	3,33	2,83	2,78
француски јазик	4,76	3,75	-
германски јазик	4,46	3,63	-
руски јазик	4,88	3,00	-
математика	3,78	3,16	-
физика	4,16	2,55	-
хемија	3,87	3,32	-
биологија	3,74	3,64	-
историја	3,48	3,58	3,90
естетика	-	-	4,38
филозофија	3,90	-	3,66
бизнис	-	3,22	-
социологија	3,55	-	-
Вкупно	3,67	3,28	3,43

На екстерните испити, најдобри постигања со просечна оценка од 3,67 имаат матурантите од гимназиско образование, а најслаби од средното стручно образование со просечна оценка од 3,28. Освен на испитот по историја каде гимназијалците постигнале најслаб успех, просечните оценки на гимназијалците на сите други испити се повисоки од постигањата на учениците од стручното и од средното уметничко образование. Најголеми разлики во постигањата има во странските јазици.

Што се проверува со екстерните испити

Македонски јазик и литература/ албански јазик и литература/ турски јазик и литература

Со испитите по Македонски јазик и литература/ албански јазик и литература/ турски јазик и литература се проверуваат знаења и способности на учениците од две големи програмски подрачја: *јазик и литература*. Од подрачјето *јазик*, се проверат способностите за правилна употреба на стандардниот македонски, односно албански, односно турски јазик, додека од подрачјето *литература* се проверуваат способностите на учениците за аналитички и критички пристап кон литературни дела, самостојно пишување на организиран текст од определена област.

Во изготвувањето на испитниот материјал (тест, упатство за оценување) за испитните сесии јуни/август 2019 г. се почитуваа воспоставените правила и процедури за подготовка на тест за екстерен испит во рамките на државна матура, кои се дел од испитната програма за македонски јазик и литература, албански јазик и литература и турски јазик и литература. Тргнувајќи од овој факт и при подготовката на севкупниот испитен материјал за трите испита се почитуваа правила за изготвување. Во сите испитни сесии досега во рамките на државна матура, содржината на тестот за македонски јазик и литература, албански јазик и литература и турски јазик и литература е ист повеќе од 80%. Способностите *пишување, читање со разбирање, теорија на литература, анализа на дело и автор од светската литература* се проверуваат со исти задачи за сите наставни јазици. И во задачите со кои се проверуваат знаењата и умеењата на учениците во подрачјето *јазик* и во претставниците на националната книжевност се внимава да имаат релативно исти поставени барања.

Максимумот поени што можеа да се добијат на овој тест изнесуваше 80. Испитните задачи од способноста *пишување* се вреднуваа според утврдени 3 критериуми кои се бодираа со 2, 2 и 9 поени на кои вкупно отпаѓаат 13 поени. Преостанатите 67 поени од тестот се добиваа за задачите од способностите *читање со разбирање и книжевна анализа* заедно со задачите од подрачјето *јазик* кои се бодираа со по еден поен.

Со поставените барања од сите задачи се проверуваа повеќе цели преку кои се извлечени специфични знаења и умеења од сите 3 способности.

Предвидените 33 испитни задачи учениците ги одговораа за време од 240 минути, колку што трае испитот по македонски јазик и литература, албански јазик и литература и турски јазик и литература во рамките на државна матура.

Англиски јазик

Екстерниот испит по англиски јазик има за цел да ја провери оспособеноста на учениците за читање, пишување и примена на јазичните елементи во контекст. Испитот се состои од два дела. Со делот *читање* се проверува: колку учениците ја разбираат главната идеја во даден текст на англиски јазик, како ја разбираат логичната поврзаност на речениците во текст и колку ги разбираат лексичките и граматичките обрасци во текстот. Со делот *пишување* се проверуваат две цели – оспособеноста на учениците да напишат кусо писмо како и оспособеноста да напишат есеј на позната тема.

Тестот по англиски јазик подготвен за јунската испитна сесија 2018/19 содржи 8 задачи со вкупно 38 барања кои учениците ги одговараа за време од 180 минути. Имаше за цел да провери знаења и способности на учениците од три подрачја: *читање со разбирање, примена на јазични елементи и пишување*. Тестот ја има следната структура: 20 прашања од затворен тип од подрачјето *читање со разбирање* кои се бодираа со по еден бод, 30 прашања од отворен тип со куси одговори од подрачјето *јазик* и 2 прашања од отворен тип со подолг одговор, од подрачјето *пишување* чиј вкупен број на бодови изнесува 25. Вкупен број на бодови во тестот е 75.

Германски јазик, француски јазик, руски јазик

Општа цел на испитите по германски, француски и руски јазик е да се провери на кое ниво учениците се оспособени да разберат прочитан текст, да напишат и применат јазични елементи во контекст.

Проверката на знаењата и способностите на учениците се реализира преку тест на знаење кој содржи два дела. Со делот *читање* се проверува: колку учениците ја разбираат главната идеја во даден текст на германски, односно француски, односно руски јазик, како ја разбираат логичната поврзаност на речениците и колку ги разбираат лексичките и граматичките обрасци во текстот. Ова подрачје во тестот се проверува преку неколку типа на задачи: задачи со повеќечлен избор, задачи со поврзување, подредување и пополнување на празнини во текст. Вкупниот број на бодови на овие задачи изнесува 25.

Со делот *пишување* се проверуваат две цели – оспособеноста на учениците да напишат писмо (формално и неформално) и оспособеноста да напишат јасен текст на позната тема. Делот пишување во тестот е застапен со задачи чиј вкупен број на бодови е 35, а делот примена на јазични елементи во контекст е застапен со број на задачи чиј вкупен број бодови е 10. Вкупниот број на бодови во тестовите по овие странски јазици е 70, а времето на решавање е 180 минути.

Математика

Со испитот по математика се проверуваат знаења и способности од пет математички подрачја: *алгебра*, *геометрија*, *аналитичка геометрија*, *веројатност* и *прогресии* распоредени во четири тежински нивоа. Со задачите од првото тежинско ниво се проверува колку учениците ги знаат математичките поими, факти. Со задачите од второто тежинско ниво се проверува колку учениците се оспособени да ги применуваат математичките факти и постапки на конкретен пример. Со задачите од третото тежинско ниво се проверува колку учениците умеат да решаваат едноставни проблеми и со задачите од четвртото тежинско ниво се проверува колку се учениците оспособени логички, критички и систематски да размислуваат.

Општа цел на испитот по математика е да се провери дали со стекнатото знаење ученикот е спремен да: расудува логички, да решава проблеми, да го користи соодветно математичкото знаење и способности во различни контексти; правилно да проценува и одредува методи најсоодветни за решавање на дадени проблеми, разбирајќи ја меѓусебната поврзаност на математичките подрачја.

Знаењата и способностите на учениците се проверуваат преку тест на знаење кој содржи 35% задачи од подрачјето *алгебра*, 30% од подрачјето *геометрија*, 15% од *аналитичка геометрија*, 10% од *веројатност* и 10% од подрачјето *прогресии*. Јунскиот тест во учебната 2018/2019 година содржеше 40 задачи од наведените подрачја, при што 20 задачи беа од затворен тип, 10 задачи со краток одговор и 10 задачи со целосна постапка на решавање. Времето на решавање на тестот по математика е 180 минути.

Физика

Со испитот по физика се проверува колку се оспособени учениците да ги користат знаењата по физика во секојдневниот живот, односно колкаво е нивото на нивната општа физичка писменост и култура. Поконкретно, се проверува дали ги познаваат физичките поими, величини, мерни единици, инструменти, техники и постапки; дали умеат да ги толкуваат физичките теории и закони со кои се објаснуваат природните појави; колку се оспособени за логичко расудување и решавање проблеми од областа на физиката.

Согласно испитната програма, спецификациската шема и Процедурите за изработка на тест, за тестот по физика за учебната 2018/2019 година беа подготвени 44 задачи од пет тематски подрачја. Знаења и способности на учениците од подрачјето *механика* се проверуваа со 15 задачи, од подрачјето *молекуларна физика* и *термодинамика* со 5 задачи, од подрачјето *оптика* со 7 задачи, од подрачјето *атомска* и *нуклеарна физика* со 5 задачи и од подрачјето *електромагнетизам* со 12 задачи. Според видот на задачите, тестот содржи 25 задачи со повеќеделен избор, а останатите се отворени прашања (задачи со краток одговор, задачи со поврзување, задачи во кои е прикажана целата постапка на решавање). Согласно спецификациската шема во испитната програма задачите беа распоредени во три тежински нивоа: 1. знае поими, факти, инструменти и постапки; 2. користи поими, факти, инструменти и

постапки; 3. решава проблеми. Максималниот број на поени во тестот е 80. Времето на решавање на тестот е 150 минути.

Хемија

Со испитот по хемија се проверуваат знаења и умеења од 6 програмски подрачја: *Структура на материјата, Основни типови на неоргански соединенија, хемиски процеси, органска хемија, основи на биохемијата и хемиско сметање*. Кај учениците се проверува дали го разбираат значењето на основните хемиски поими, дали можат логички да расудуваат и да воспоставуваат односи меѓу одделни подрачја, поими, процеси.; дали умеат даго применуваат знаењето од хемијата во различен и соодветен контекст; и дали се оспособени да решаваат задачи и проблеми од различни области на хемијата. Согласно испитната програма, спецификациската шема и Процедурите за изработка на тест, во учебната 208/2019 година беа одбрани 48 прашања/задачи, од кои 25 со повеќечлен избор а останатите отворени прашања (задачи со краток одговор, задачи со поврзување, задачи во кои е прикажана целата постапка на решавање). Максималниот број на поени во тестот е 77. Со задачите во тестот се проверуваа знаења и способности од шест тематски подрачја: *структура на материјата, основни типови на неоргански соединенија, хемиски процеси, органска хемија, основи на биохемијата и хемиско сметање*.

Задачите во тестот беа подготвени на три тежински нивоа: 1. на ниво на препознавање и разбирање на хемиски поими, факти, законитости и процеси, 2. на ниво на примена на поими, факти и законитости на конкретни примери, во друга ситуација и контекст и 3. на ниво на заклучување, решавање проблеми од областа на хемијата. Во тестот се застапени задачи од затворен кој се бодираат со еден бод и задачи од отворен тип кои се бодираат согласно бројот на барањата во задачите. Времето на решавање на тестот е 150 минути.

Биологија

Испитот по биологија има за цел да ги провери знаењата и способностите на учениците од 5 програмски подрачја: *цитологија, молекуларна биологија и генетика, регулација на органските системи кај човекот, еволуција и екологија*. Со него се проверува колку учениците се оспособени за самостојна примена на знаењата од биолошките дисциплини; колку учениците ја познаваат градбата и функционирањето на биолошките објекти и системи; колку учениците ги применуваат принципите и законитостите што владеат во биосферата при решавањето на практични проблеми.

Согласно испитната програма, спецификациската шема и Процедурите за изработка на тест, за јунскиот ипитеен рок тестот содржеше 46 задачи, од кои 30 со повеќечлен избор, а останатите отворени прашања (задачи со краток одговор, задачи со поврзување, задачи во кои е прикажана целата постапка на решавање). Максималниот број на поени во тестот е 80. Барањата во задачите се поставени на три тежински нивоа: 1. на ниво на препознавање и разбирање, 2. на ниво на примена на знаења, 3. на ниво на анализа и заклучување. Времето на решавање на тестот е 150 минути.

Историја

Испитот по историја се состои од решавање на стандардизиран тест на знаење. Времетраењето на испитот е 150 минути. Со овој испит се проверува колку учениците знаат и разбираат определени историски факти, поими, настани, појави, процеси и личности од Стар век, Среден век, Нов век и Најнов век; колку се способни да анализираат, откриваат, објаснуваат, аргументираат причинско-последични односи помеѓу историски појави и процеси.

Тестот по историја за јунската испитна сесија содржи 36 задачи, за чии точни одговори кандидатот можеше да добие максимум 80 бода. 21 задача е од типот – задачи со повеќечлен избор, на кои учениците одговара со заокружување на еден (точен) од понудени четири одговори, 14 прашања се од отворен тип кои најчесто, во премисата содржеа и сликовен и текстуален материјал и на кои учениците одговараа со запишување на куси или пообразложени одговори на точно определено место во тестот. За секој вид на прашање беше составено упатство, кое содржи информации за ученикот што треба да прави (да избере или состави одговор, каде и како да ги бележи одговорите и сл.).

Барањата во задачите беа поставувани на три тежински нивоа. Со 50% од барањата во задачите се проверуваа знаења и способности на учениците на ниво на разбирање, со 35% од барањата во задачите се проверуваа способностите на учениците за анализа и откривање на причинско последични врски меѓу историските настани и процеси, а со околу 15% од барањата во задачите се проверуваше способноста на учениците за проценка, донесување на заклучоци поврзани со одредени историски настани. Времето на решавање на тестот е 150 минути.

Бизнис

Со испитот по бизнис се проверува дали учениците ја разбираат суштината на бизнисот, основните економски категории и принципи на работењето, дали ги знаат факторите на окружувањето од кои зависи бизнисот, дали го сфаќаат влијанието на трошоците врз резултатите од работењето; дали ја разбираат суштината на маркетинг миксот, бизнис планот и улогата и функциите на менаџментот во бизнисот.

Тестот содржеше 44 задачи, за чии точни одговори кандидатот можеше да добие максимум 73 бода. Структурата на тестот, во квалитативна и квантитативна смисла е направена согласно спецификациската мрежа поместна во испитната програма по бизнис. Со околу 40% од барањата во задачите се проверуваа суштински знаења од областа на бизнисот, економските категории и принципи на работењето, како и улогата и функциите на менаџментот во бизнисот. Со околу 35% од барањата се проверуваше оспособеноста на учениците за примена на стекнатите знаења преку решавање на проблемски задачи, а со околу 25% од барањата се проверуваше способноста на учениците за анализа и проценка.

Во текот на процедурата- тестирање на клуч која координаторите во ДИЦ редовно ја практикуваат непосредно пред почеток на оценувањето на тестовите, а со цел последна проверка на клучот (точните одговори), оценувачите констатираа дека 11-тата задача во тестот е невалидна од причина што барањето во неа не е прецизно поставено. Истата не беше прегледувана и оценувана од оценувачите. Вкупниот број на бодови на тестот, без оваа задача изнесуваше 72. Времето на решавање на тестот е 150 минути.

Филозофија

Испитот по филозофија се реализира според испитна програма по Филозофија во која се поместени содржини од 6 програмски подрачја/ тематски целини: *воведни сознанија за филозофијата, античка филозофија, средновековна филозофија, нововековна филозофија, современа филозофија и филозофија на 20-от век*

За да можат да го положат испитот по филозофија, матурантите треба да поседуваат знаења и способности на три тежински нивоа: 1. ниво на препознавање и идентификување на филозофски термини, поими, идеи, концепции, учења, законитости, проблеми, 2. на ниво на објаснување, толкување, сумирање, класифицирање на филозофски идеи и концепции и учења и 3. на ниво на заклучување, споредување, примена на стекнати знаења, анализирање и вреднување на филозофски учења и проблеми.

Испитот по филозофија во рамките на државната матура се состои од решавање на тест. Времетраењето на испитот од 2010 до 2015 година беше 180 минути. Одредени согледувања укажуваа дека матурантите можат да го решат тестот и за пократко време и затоа од 2015 година до денес испитот трае 150 минути.

Тестот по филозофија содржи неколку вида на испитни задачи:

- задачи со повеќе член избор, односно прашања со повеќе понудени одговори кои бараат ученикот да избере еден (оној што го смета за точен);
- задачи во кои се бара ученикот да запише краток одговор на определен простот во тестот (вообичаено празна линија);
- задачи со поврзување, во кои се бара премисите (барањата) од левата страна да се поврзат со (алтернативите) точните одговори од десната страна;
- есејско прашање во кое се бара учениците, со фонд од 400 збора, критички да образложат, протолкуваат одредени филозофски поими, концепти, теории, да ги искажат своите ставови и мислења за одредени филозофски проблеми и сл.

Последните две години, есејското прашање во тестовите по филозофија е заменето со неколку структурирани прашања во кои најчесто премисата (барањето во задачата) освен текст, содржи и слика, филозофски текст, карикатура и сл.). Поточно, при поставувањето на задачите се користи сликовен материјал, соодветно избран текст кој ги прави задачите појасни и попрецизни. Преку овој тип на задачи се проверуваат способностите на учениците за критичко размислување, анализа, синтеза, апстаркција, генерализација.

Оваа замена на есејот со структурирани задачи беше направена откако се промени и начинот на двојното оценување. Со укинување на вториот оценувач во процесот на оценување, објективноста при оценувањето на есеите по филозофија драстично се намали (еден оценувач имаше обврска да оцени за осумчасовно работно време повеќе од 100 есеи). За да не бидат оштетени учениците, Државната предметна матурска комисија по филозофија одлучи тестот за овој испит да не содржи есејско прашање сè додека не се врати стариот начин на двојно оценување (прв и втор оценувач).

До 2015 година бројот на задачите со повеќечлен избор опфаќаа околу 50% од вкупниот број на задачи во тестот, но, од 2015 година нивниот број се намалува во корист на отворените прашања сè со цел, да се провери кај учениците способоста за слободно изразување на ставови и мислења, на сопствената филозофска имагинација. Вкупниот број на бодови на тестот сите овие години не бил повеќе од 70 бода. Последните три години се движи помеѓу 60 и 65 бода заради намалувањето на бројот на задачите и времетраењето на тестот. Тестот по филозофија за јунскиот испитен рок содржеше 47 прашања, за чии точни одговори кандидатот можеше да добие максимум 64 бода. Структурата на тестот, во квалитативна и квантитативна смисла е направена согласно спецификациската мрежа поместна во испитната програма по филозофија. Времето на решавање на тестот е 150 минути.

Социологија

Целта на испитот по социологија е да се провери дали учениците ги разбираат социолошките поими, дали умеат да ги протолкуваат социолошките појави и процеси, дали сфаќаат како функционира општествениот систем, дали умеат да пронаоѓаат причинско-последични односи помеѓу општествените појави и процеси и колку се оспособени критички да мислат и да даваат одговори на конкретни социолошки проблеми. На испитот по социологија во јунскиот испитен рок, знаењата и способностите на учениците се проверуваа преку тест на знаење составен од 47 задачи на две тежински нивоа (1. знаење и разбирање, толкување 2. анализа, толкување, примена, оценување, заклучување, споредување, класифицирање, аргументирање, проценување, планирање), согласно спецификациската мрежа во испитната програма. Се проверуваа знаења и способности од 6 подрачја/социолошки теми: 1.Социологијата како наука, 2.Култура, социјализација, конформизам и девијација, 3.Општествено дејствување, општествена интеракција и колективно однесување, 4.Општествени институции, организации и групи, 5.Општествена диференцијација и стратификација, општествена структура и 6. Општествена промена, европска интеграција и глобализација.

Поголем број од барањата во задачите беа поставени на ниво на препознавање и разбирање на социолошки поими, појави и процеси, додека останатите (помал број) на ниво на толкување, споредување, класификација и анализа. Времето на решавање на тестот е 120 минути.

Естетика

Целта на испитот по естетика е да се провери дали учениците ги разбираат естетичките поими, дали умеат да ги протолкуваат естетички идеи, концепти и колку се оспособени критички да размислуваат и да даваат одговори на конкретни естетички проблеми. На испитот по естетика кој се реализираше во јунскиот испитен рок, знаењата и способностите на учениците се проверуваа преку тест на знаење составен од 46 задачи на три тежински нивоа, согласно спецификациската мрежа во испитната програма. Се проверуваа знаења и способности од 9 подрачја/ теми: 1. Што е уметноста, 2. Историја на естетички идеи, 3. Уметноста како комуникација, 4. Естетски вредности, 5. Уметничко дело, 6. Уметностите и нивните карактеристики, 7. Улогата на уметникот, 8. Вкусот и оценката и 9. Уметноста во современиот свет.

Околу 50% од барањата во задачите беа поставени на ниво на препознавање, именување, групирање на естетички поими и појави, 30% на ниво на објаснување, толкување, коментирање и 20% на ниво на примена на знаењата. Времето на решавање на тестот е 150 минути.

Детална анализа на резултатите по предмет (само за предметите кои ги полагале повеќе од 300 кандидати)

Македонски јазик и литература, албански јазик и литература и турски јазик и литература

Во сите испитни сесии досега во рамките на државна матура содржината на тестот за македонски јазик и литература, албански јазик и литература и турски јазик и литература е ист во околу 80%. Поконкретно, способностите *пишување*, *читање со разбирање*, дел од задачите од способноста *книжевна анализа* (теорија на литература, анализа на дело и автор од светската литература) се проверуваат со исти задачи. И во задачите со кои се проверуваат знаењата и умеењата на учениците во подрачјето *јазик* и за претставниците на националната книжевност се внимава да имаат релативно исти поставени барања.

Раководејќи се според целите на способностите и спецификациската мрежа од испитната програма по македонски јазик и литература, албански јазик и литература и турски јазик и литература, тестот за оваа испитна година содржеше 33 задачи со вкупно 70 барања, при што се почитуваше и процентот на исти содржини во тестот за сите три предмети.

Во поставената концепција на тестот за оваа испитна година учениците пишуваа еден текст со право на избор меѓу две теми кои го опфаќаат општествено-социјалниот живот на човекот со акцент на сфаќањето на младите на посочените општествено-социјалните услови.

Насоките за реализација на овој дел од испитот беа поставени на веб локацијата на ДИЦ во месец декември 2018 година.

Задачите и барањата во тестовите беа распоредени според способностите од кои:

- со 9 задачи и 28 барања се тестираше способноста *книжевна анализа*;
- со 2 задачи и 18 барања се тестираше способноста *читање со разбирање*;
- со 1 задача се проверуваше способноста *пишување* со 3 критериуми и кон оваа задача се додадени и 21 задача од подрачјето *јазик*.

Максимумот поени што можеа да се добијат на овој тест изнесуваше 80. Испитните задачи од способноста *пишување* се вреднуваа според утврдени 3 критериуми кои се бодираа со 2 (јазик), 2 (композиција на текст) и 9 (креативност во содржината) поени на кои вкупно отпаѓаат 13 поени од вкупно 80 поени. Преостанатите 67 поени се добиваа за задачите од способностите *читање со разбирање* и *книжевна анализа* заедно со задачите од подрачјето *јазик* кои се бодираа со по еден поен.

Со поставените барања од сите задачи се проверуваа повеќе цели од сите способности/подрачја, со кои се проверуваат специфични знаења и умеења од сите 3 способности.

Предвидените 33 испитни задачи учениците требаше да ги одговорат за време од 240 минути, колку што трае испитот по македонски јазик и литература, албански јазик и литература и турски јазик и литература во рамките на државна матура.

Македонски јазик и литература

Во предметот Македонски јазик и литература, согласно испитната програма, во испитниот материјал се застапени 4 подрачја/способности: *книжевна анализа, читање со разбирање, пишување и јазик*. Со задачите во тест-книшката се проверуваше оспособеноста на учениците во 3 способности *пишување, книжевна анализа, читање со разбирање* и примената на знаења од подрачјето *јазик*. Според резултатите извлечени од анализата, просечниот процент на решеност е 71,77%, односно 57,41 бода од вкупно 80 поени.

Табелела 7: Карактеристики на подрачјата опфатени со тестот

Подрачје	Број на ајтеми	Максимален можен број на бодови	Просечен процент на решеност	Просечни поени на решеност
Книжевна анализа	28	28	77,99	21,84
Јазик	21	21	73,47	15,43
Читање со разбирање	18	18	79,28	14,27
Пишување	3	13	45,21	5,88
Вкупно	70	80	71,77	57,41

Во овој тест соодносот на бројот на задачите со кои се мерат постигањата во способностите/подрачјата е одреден според спецификацијата мрежа и според определените цели од испитната програма за тестот во оваа испитна сесија. Поголемиот број на испитни задачи од способноста *книжевна анализа* наспроти способноста *читање со разбирање* се должи на спецификите на целите кои се проверуваат со овој тест. Целите од способноста *читање со разбирање* како што се: „Ученикот да го определи видот на текстот и да го анализира.; Да ги определи ликовите, личностите и главната мисла во текстот..... “ се истовремено и насока за анализа на книжевно дело., па со одредени испитни барања истовремено се проверуваат умеењата на учениците во двете способности. Поврзаноста на целите од овие способности се потврдуваат и со покажаните резултати на постигањата во оваа испитна сесија. Најдобри резултати учениците покажуваат во *читање со разбирање*, релативно добри знаења покажуваат во способноста *книжевна анализа*. Учениците покажуваат послаби постигања во решавање на задачите од подрачјето *јазик*, додека најслаби се постигањата на учениците во способноста *пишување*.

Според резултатите дадени во оваа табела, особено ако се коментираат просечните поени на решеност се потврдува согледувањето дека во тестот учениците покажуваат најниски постигања во способноста *пишување* или скоро 7 поени помалку од максималните 13. Просечните поени на решеност во останите способности/подрачја се во интервал од 3,5 до 6 поени од максималните кои се предвидени за способностите во овој тест.

Во тестот седумнаесет задачи од вкупниот број на испитни задачи се од отворен вид, додека останатите 16 се задачи кои имаат барања со повеќечлен избор. Според направената анализа на резултатите на тестот од јунскиот испитен рок, различниот вид задачи различно се поставуваат на скалата до максимумот можни поени. На прикажаната табела се гледа бројот на барањата според процентот на точни одговори и видот на задачата: (во приказот не се ставени задачите од способноста *пишување*)

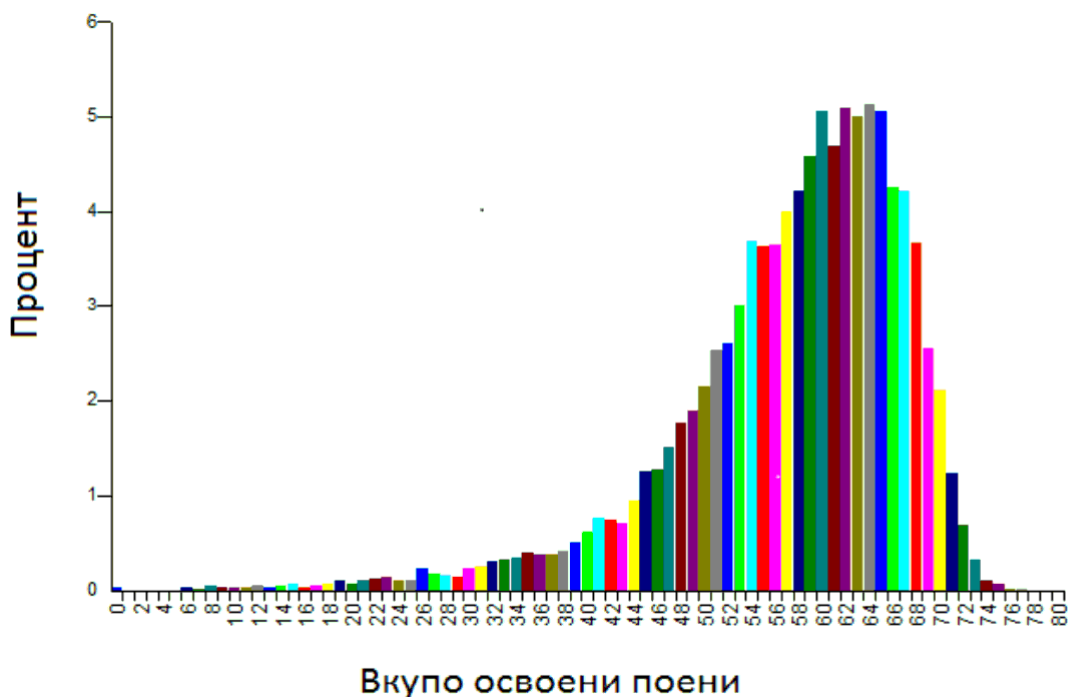
Табелела 8: Карактеристики на задачите опфатени со тестот

Процент на точни одговори	100-80	60-79	40-59	20-39	19-0
Барања со повеќечлен избор	19	6	/	1	2
Барања од есејски вид	20	14	1	3	1

Во тестот кој се реализираше во јунската испитна сесија 2019 година најголем дел од задачите се со процент на точна решеност меѓу 80-100%, само три испитни задачи се со решеност до 20%, додека само една задача припаѓа во групата многу тешки задачи со решеност помала од 10%.

Во целина, раководејќи се од бројките во анализата на тестот и од приказот на хистограмот се согледува дека дистрибуцијата на вкупните резултати е насочен кон повисоките вредности од што се заклучува дека тестот е во категорија на релативно лесни тестови.

Графикон 1. Резултати на матурантите на тестот по македонски јазик и литература

Согледувајќи ги резултатите на тестот кој се реализираше во испитната сесија јуни 2019 г., најголем број покажуваат добри карактеристики. Поголем број од

задачите имаат висок процент на точна решеност, но истовремено се и со добра дискриминативност. За тестот во целина може да се заклучи дека ги мери постигањата на учениците, но е лесен. Ако се разгледаат карактеристиките на секоја поединечна задача по способности со релативно висок процент на решеност и со добра дискриминативност, тогаш способноста *книжевна анализа* има најдобри показатели. Во оваа група спаѓаат и задачите од подрачјето *јазик* (но само отворените) и задачата од способноста *пишување*.

Точната решеност на задачите од повеќечлен избор е релативно повисока во споредба со отворените задачи, но спротивно, овие задачи имаат релативно несоодветна дискриминативност. Отворените задачи севкупно имаат подобри показатели во целината на тестот.

Ако се коментираат одредени задачи со специфични показатели, без разлика дали се позитивни или негативни, тогаш би можело и да се извлечат можните причини за посочените карактеристики.

Анализата на резултатите во реализираниот тест во испитната сесија 2019 година покажува дека поголемиот број од задачите користени во тестот имаат одлични или добри карактеристики. Отворените задачи во тестот со кои се проверува примената на знаењата од подрачјето *јазик* спаѓаат во групата на добри задачи. Со овие задачи се согледува колку учениците умеат да одредат вид на реченица, да применат одредено правописно правило од стандардниот македонски јазик, да ја одредат функцијата на вид збор во даден реченичен контекст и сл..

Според анализата на испитните задачи користени во тестот од јунската испитна сесија од 2019 година се согледува дека одредени задачи и покрај тоа што имаат висок процент на точна решеност покажуваат ниска дискриминативност.

Највидлив проблем на задачите кои имаат слаби карактеристики и низок процент на точна решеност е неприцизната формулација на самото барање на кое треба да се одговори или пак тоа е изборот на дадените дистрактори. Задачата со најслаби карактеристики е задача со повеќечлен избор (со четири дистрактори) со која се проверува знаење од подрачјето *јазик*. Распределбата на процентот по дистрактори е А- 8%; Б- 72%; В-17%; Г- 2%. Најголем број од учениците го избрале неточниот одговор под Б, додека само 8% го избрале точниот одговор. Причините за ваквата распределба може да бараат во поврзаноста на самата формулација на барањето со понудените дистрактори или пак во незнаењето на учениците на разликата помеѓу пасивна, безлична и бесподметска реченица. Во формулацијата на барањето на задачата и од понудените дистрактори се согледува:

- Непрецизност во поставеното барање (стои :„ Реченицата „Овде може да се добие информација.“ е’: би требало да стои „ Реченицата според улогата на вршителот на дејството е;
- Нијансирани разлики на 3 понудени дистрактори (А. пасивна, Б. безлична, В. бесподметска)
- 1 видливо неточен. (Г.сложена)

Со овие карактеристики би значело дека со оваа задача во основа се мери нешто сосема различно од поставената цел во тестот.

Сличен пример се и барањата „За кои морски видови бил важен Источниот Остров’ и „Кои биле димензиите на Источниот Остров’) од задача со која се тестира способноста *читање со разбирање*. Ако истата се поврзе со целината на текстот може да се согледа непрецизност на барањето што повлекува низок процент на точна решеност. Ако барањата се поврзат со текстот тогаш истите би можеле да се преформулираат во попрецизна форма како на пример:

- „За кои морски видови бил важен Источниот Остров во нивниот животен процес?”
- „Кои биле димензиите на земјиштето на Источниот Остров?”

Со оваа преформулација во барањата се одредува поврзаноста со предвидениот точен одговор.

Оваа анализа на резултатите, како и секоја испитна година досега, ја дава насоката за подготовка на испитниот материјал за наредната испитна сесија.

Табелела 9: Споредба на постигањата на учениците во последните две години според способности и подрачја

Подрачје	Просечен процент на решеност	
	2019 г.	2018 г.
Книжевна анализа	77,99	74,29
Читање со разбирање	79,28	89,70
Пишување	45,21	41,09
Јазик	73,47	64,81

Во табелата се дадени постигањата по способности и подрачја во две последователни испитни години 2018 г. и 2019 година. Од бројките се гледа дека сите показатели за способностите покажуваат зголемена вредност, освен во способноста *читање со разбирање*. Највидливо подобрување има во подрачјето *јазик*.

Досегашните критични точки, поточно знаењата и умеењата од подрачјето *јазик* и оспособеноста за *пишување*, кои во сите досегашни реализирани матурски испити имаат најслаби постигања, иако годинава имаат повисоки резултати, сепак во внатрешната споредба меѓу способностите повторно покажуваат пониска постигнатост. Оваа слика укажува на предизвикот кој се провлекува, а е поврзан со недоволната присутност на пишувањето и јазикот во наставната практика.

Резултатите од двете испитни години 2018 г. и 2019 г. покажуваат дека учениците се најдобри во решавање на задачите од способноста *читање со разбирање*, потоа следат постигањата во способноста *книжевна анализа* и подрачјето *јазик*. Карактеристично е дека способноста *пишување* покажува најслаби резултати во двете испитни години.

Албански јазик и литература

Во предметот Албански јазик и литература, согласно испитната програма, во испитниот материјал се застапени 4 подрачја/способности: *книжевна анализа, читање со разбирање, пишување и јазик*. Со задачите во тест-книшката се проверуваше оспособеноста на учениците во 3 способности *пишување, книжевна анализа, читање со разбирање* и примената на знаења од подрачјето *јазик*. Според резултатите извлечени од анализата, просечниот процент на решеност е 73,95%, односно 59,16 бода од вкупно 80 поени.

Табелела 10: Карактеристики на подрачјата опфатени со тестот

Подрачје	Број на ајтеми	Максимален можен број на бодови	Просечен процент на решеност	Просечни поени на решеност
Книжевна анализа	28	28	75,73	21,20
Јазик	21	21	84,94	17,84
Читање со разбирање	18	18	79,34	14,28
Пишување	3	13	44,91	5,84
Вкупно	70	80	73,95	59,16

Во овој тест соодносот на бројот на задачите со кои се мерат постигањата во способностите/подрачјата е одреден според спецификацијата мрежа и според определените цели од испитната програма за тестот во оваа испитна сесија. Поголемиот број на испитни задачи од способноста *книжевна анализа* наспроти способноста *читање со разбирање* (како и во тестовите по македонски јазик и литература и турски јазик и литература) се должи на спецификите на целите кои се проверуваат со овој тест. Целите од способноста *читање со разбирање* како што се: „Ученикот да го определи видот на текстот и да го анализира.; Да ги определи ликовите, личностите и главната мисла во текстот.....“ се истовремено и насока за анализа на книжевно дело, па со одредени испитни барања истовремено се проверуваат умењата на учениците во двете способности. Поврзаноста на целите од овие способности се потврдуваат и со покажаните резултати на постигањата на оваа испитна сесија.

Најдобри резултати учениците покажуваат во подрачјето *јазик*, добри знаења покажуваат во способноста *читање со разбирање* и во *книжевна анализа*. Учениците покажуваат најслаби постигања во способноста *пишување* или скоро 8 поени помалку од максималните 13. Просечните поени на решеност во останите способности/подрачја се движи во интервал од 3,5 до 5 поени од максималните кои се предвидени за способностите во овој тест.

Во тестот кој се реализираше во испитната 2019 година 17 задачи од вкупниот број на испитни задачи содржат отворени барања, додека останатите 16 се задачи со повеќеочен избор и според направената анализа на резултатите на тест задачите од јунскиот испитен рок, различниот вид задачи различно се поставуваат на скалата до максимумот можни поени. На прикажаната табела се гледа бројот на барањата според

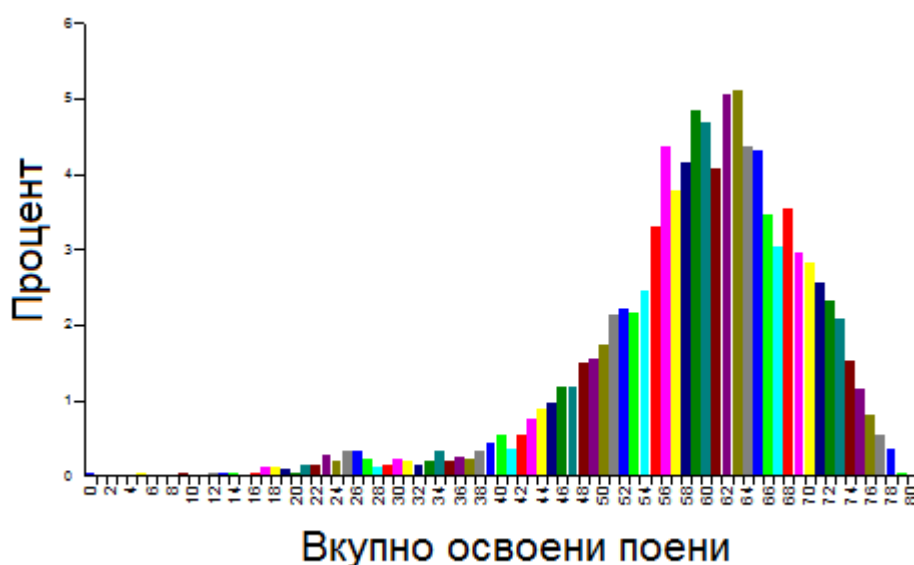
процентот на точни одговори и видот на задачата: (во табелата не се ставени задачите од способноста пишување).

Табелела 10: Карактеристики на задачите опфатени со тестот

Процентот на точни одговори	100-80	60-79	40-59	20-39	19-0
Број на барања со повеќечлен избор	22	5		1	
Број на барања од есејски вид	21	11	6	1	

Од прикажаната табела се гледа дека има голем број задачи од двата вида со точна решеност меѓу 80-100 %, шеснаесет задачи се во интервалот 60-79 на точна решеност, додека нема испитни задачи со решеност од 0 до 19 проценти. Во целина, раководејќи се од бројките во анализата на тестот и од приказот на хистограмот се согледува дека дистрибуцијата на вкупните резултати е насочен кон повисоките вредности од што се заклучува дека тестот е во категорија на релативно лесни тестови.

Графикон 1. Резултати на матурантите на тестот по албански јазик и литература

Според резултатите за сите задачи од тестот кој се реализираше во испитната сесија јуни 2019 г., најголем број покажуваат добри карактеристики. Поголем број од задачите имаат висок процент на точна решеност и се со добра дискриминативност. Тоа би значело дека тестот е лесен и дека ги мери постигањата на учениците. Ако се коментираат задачите по способности со релативно висок процент на решеност и со добра дискриминативност тогаш ниту една задача со кои се мерат способностите, не се издвојува, ако се гледаат и двата вида на задачи. Специфика која се издвојува според резултатите од овој тест е дека отворените задачи се со подобри карактеристики. Точната решеност на задачите од повеќечлен избор е релативно повисока во споредба со отворените задачи, но спротивно овие задачи имаат

релативно послаба дискриминативност. Отворените задачи севкупно имаат подобри показатели во целината на тестот.

Ако се коментираат одредени задачи со специфични показатели во овој тест, без разлика дали се позитивни или негативни тогаш би можело и да се извлечат можните причини за посочените карактеристики.

Анализата на резултатите покажува дека поголемиот број од задачите користени во тестот имаат одлични или добри карактеристики. Во оваа група спаѓаат сите отворени задачи.

Од приказот може да се согледа дека задачата со која се проверува примената на знаењата од *книжевна анализа*, најголем дел од барањата на една задача со која се проверуваат способноста *читање со разбирање* (слични се показателите и во тестот по македонски јазик и литература,а) во целина немаат карактеристики на добри задачи. Најголем број од посочените задачи и покрај тоа што имаат висок процент на точна решеност, покажуваат ниска дискриминативност. Највидлив проблем на задачите кои имаат слаби карактеристики е неприцизната формулација на самото барање на кое треба да се одговори.

Задача со најслаби карактеристики е задача број 2, поточно барањата 2.1 и 2.2. во тестот и истите се со повеќеценен избор. Со оваа задача се проверуваат знаењата и умењата на учениците од способноста *книжевна анализа*. Распределбата на процентот по дистрактори е А- 8%; Б- 2%; В-86%; Г- 3%. Меѓусебната исклучивост меѓу понудените дистрактори ги насочува учениците кон точниот одговор, а не нивното реално знаење. Слична слика е и со барањето 2.2 каде што распределбата по дистрактори е А-82%, Б-12%, В- 3% и Г-2%. Причините за ваквата распределба може да бараат во поврзаноста на самата формулација на барањето со понудените дистрактори кои се или исклучиви меѓусебе или се премногу слични како што е случајот со дистракторите на барањето 2.2. Како пример поконкретно може да се коментира формулацијата на барањето 2.2 и понудените дистрактори, при што се согледува:

- Непрецизност во поставеното барање (стои: „Песната симболизира: би требало да стои „ Во стиховите на песната се опејува човековиот симбол (идеал) за;;
- слично значење на 3 понудени дистрактори (А. саможртва за човековото добро, Б. изгубен и жртвуван творец, В. животниот идеал на човекот)
- 1 видно неточен. (Г.изгубена љубов)

Со овие карактеристики оваа задача во основа мери нешто сосема различно од поставената цел во тестот, а не тоа што е цел во испитната програма, поточно знаењето за структурна анализа на книжевен текст. Но, ако се користи преформулацијата во барањето тогаш се одредува поврзаноста на премисата со предвидениот точен одговор.

Оваа анализа на резултатите, како и секоја испитна година досега, ја дава насоката за подготовка на испитниот материјал за наредната испитна сесија.

Табелела 11: Споредба на постигањата на учениците во последните две години според способности и подрачја

Подрачје	Просечен процент на решеност	
	2019 г.	2018 г.
Книжевна анализа	75,31	74,29
Читање со разбирање	79,34	89,70
Пишување	44,91	41,09
Јазик	84,94	64,81

Во табелата дадени се постигањата по способности и подрачја во две последователни испитни години 2018 г. и 2019 година. Од бројките се гледа дека сите показатели за способностите покажуваат зголемена вредност, освен во способноста *читање со разбирање*. Највидливо подобрување има во подрачјето *јазик*.

Знаењата и умењата од подрачјето *јазик* и оспособеноста за пишување, кои во сите досегашни реализирани матурски испити имаат најслаби постигања и претставуваа критични точки, годинава имаат повисоки резултати. Во внатрешната споредба на постигањата меѓу способностите пишувањето повторно покажува најниска постигнатост. Оваа слика укажува на предизвикот кој се провлекува, а е поврзан со недоволната присутност на пишувањето во наставната практика.

Турски јазик и литература

Во предметот Турски јазик и литература, согласно испитната програма, во испитниот материјал се застапени 4 подрачја/способности: *книжевна анализа, читање со разбирање, пишување и јазик*. Со задачите во тест-книшката се проверуваше оспособеноста на учениците во 3 способности *пишување, книжевна анализа, читање со разбирање* и примената на знаења од подрачјето *јазик*. Според резултатите извлечени од анализата, просечниот процент на решеност е 72,35%, односно 57,88 бода од вкупно 80 поени.

Табелела 12: Карактеристики на подрачјата опфатени со тестот

Подрачје	Број на ајтеми	Максимален можен број на бодови	Просечен процент на решеност	Просечни поени на решеност
Книжевна анализа	28	28	77,88	21,53
Јазик	21	21	79,34	16,66
Читање со разбирање	18	18	76,96	13,85
Пишување	3	13	44,92	5,84
Вкупно	70	80	72,35	57,88

Во овој тест соодносот на бројот на задачите со кои се мерат постигањата во способностите/подрачјата е одреден според спецификацијата мрежа и според определените цели од испитната програма за тестот во оваа испитна сесија.

Поголемиот број на испитни задачи од способноста *книжевна анализа* наспроти способноста *читање со разбирање* (како и во тестовите по македонски јазик и литература и албански јазик и литература) се должи на спецификите на целите кои се проверуваат со овој тест. Целите од способноста читање со разбирање како што се: „Ученикот да го определи видот на текстот и да го анализира.; Да ги определи ликовите, личностите и главната мисла во текстот.....“ се истовремено и насока за анализа на книжевно дело., па со одредени испитни барања истовремено се проверуваат умеенјата на учениците во двете способности. Поврзаноста на целите од овие способности се потврдуваат и со покажаните резултати на постигањата на оваа испитна сесија.

Најдобри резултати учениците покажуваат во подрачјето *јазик*, добри знаења покажуваат во способноста *читање со разбирање* и во *книжевна анализа*. Учениците покажуваат најслаби постигања во способноста *пишување*.

Според резултатите дадени во оваа табела, особено ако се коментираат просечните поени на решеност се потврдува согледувањето дека во тестот учениците покажуваат најниски постигања во способноста *пишување* или околу 7 поени помалку од максималните 13. Просечните поени на решеност во останите способности/ подрачја се во интервал од 5 до 6 поени од максималните кои се предвидени за способностите во овој тест.

Седумнаесет задачи од вкупниот број на испитни задачи содржат отворени барања, додека останатите 16 се задачи со повеќечлен избор. Од анализата на резултатите на тест задачите од јунскиот испитен рок, различниот вид задачи различно се поставуваат на скалата до максимумот можни поени. На прикажаната табела се гледа бројот на барањата според процентот на точни одговори и видот на задачата: (во табелата не се вклучени задачите од способноста *пишување*)

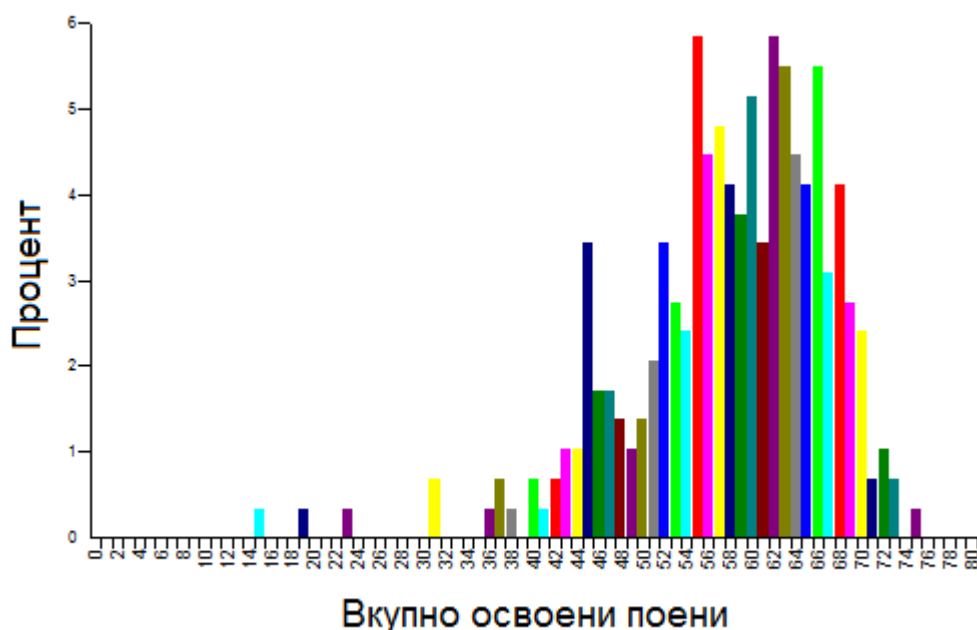
Табелела 13: Карактеристики на задачите опфатени со тестот

Процентот на точни одговори	100-80	60-79	40-59	20-39	19-0
Број на барања со повеќечлен избор	21	5	2		
Број на барања од есејски вид	19	11	6	1	2

Од прикажаната табела се гледа дека има голем број задачи од двата вида со точна решеност меѓу 80-100 %, додека само две испитни задачи се со решеност од 1 до 19 проценти. Може да се заклучи дека само 1 задача припаѓа во групата многу тешки задачи со пропорција на решеност помала од 19,00 или поточно ниту еден кандидат не дал точен одговор.

Во целина, раководејќи се од бројките во анализата тестот и од приказот на хистограмот се согледува дека дистрибуцијата на вкупните резултати е насочен кон повисоките вредности со што се заклучува дека тестот е во категорија на релативно лесни тестови.

Графикон 3. Резултати на матурантите на тестот по турски јазик и литература

Согледувајќи ги резултатите за сите задачи од тестот кој се реализираше во испитната сесија јуни 2019 г., најголем број покажуваат добри карактеристики. Поголем број од задачите имаат висок процент на точна решеност, но истовремено се и со добра дискриминативност. Тоа би значело дека тестот е лесен, но дека сепак ги мери постигањата на учениците. Ако се коментираат задачите по способности со релативно висок процент на решеност и со добра дискриминативност тогаш подрачјето *јазик* има најдобри показатели. Во оваа група спаѓаат и задачите од способноста *читање со разбирање* и задачата од способноста *пишување*. Точната решеност на задачите од повеќечлен избор е релативно повисока во споредба со отворените задачи, но спротивно овие задачи имаат релативно несоодветна дискриминативност. Отворените задачи севкупно имаат подобри показатели во целината на тестот.

Ако се коментираат одредени задачи со специфични показатели, без разлика дали се со позитивни или негативни карактеристики тогаш би можело и да се извлечат можните причини за посочените карактеристики.

Анализата на резултатите покажува дека поголемиот број од задачите користени во тестот имаат одлични или добри карактеристики. Со особено добри показатели се задачите со кои се проверуваат знаењата на учениците од подрачјето *јазик* преку отворените апликативни прашања. Една задача и едно барање од задача со кои се проверуваат знаењата од способноста *книжевна анализа*, во целина немаат карактеристики на добри задачи. И во тестот по турски јазик и литература, како и во тестовите по македонски и албански јазик и литература, барањата на една задача со кои ја проверуваат способноста *читање со разбирање* немаат карактеристики на добри задачи. Најголем број од посочените задачи и покрај тоа што имаат висок процент на решеност, покажуваат ниска дискриминативност. Највидлив проблем на

задачите кои имаат лоши карактеристики е непрецизната формулација на самото барање на кое треба да се одговори.

Во тестот, задачата под реден број 5, (задача со повеќечлен избор) покажува лоши карактеристики. Распределбата на процентот по дистрактор е А- 1%; Б- 1%; В-0%; Г- 98%. Најголем број од учениците го избрале точниот одговор под Г, само по 1% се определиле за опциите А и Б, додека опцијата В не ја избрал ниту еден ученик. Во формулацијата на премисата е дадено дообјаснување „Кое од следниве е вид лирска поезија шт о г о тр етир а бол ниот и та же н настан на субје кто т ?“, а во дистракторите под Б и В видот на лирската песна е даден со по два описи. Токму затоа причините за ваквата распределба може да се бараат во поврзаноста на дообјаснувањата во самата формулација на барањето со понудените дистрактори што овозможуваат видлива елиминација на неточните одговори. Или пак во случајниот избор на точниот одговор кој не се темели на суштинското знаење на учениците на поимите од теорија на литература.

Табелела 14: *Споредба на постигањата на учениците во последните две години според способности и подрачја*

Подрачје	Просечен поцент на решеност	
	2019 г.	2018 г.
Книжевна анализа	76,88	79,12
Читање со разбирање	76,96	92,26
Пишување	44,92	60,60
Јазик	79,34	79,80

Во табелата дадени се постигањата по способности и подрачја во две последователни испитни години 2018 г. и 2019 година. Од бројките се гледа дека способностите покажуваат различна вредност. Највидлив пад во резултатите има во способноста *пишување и читање со разбирање*.

Знаењата и умеенјата од подрачјето јазик и оспособеноста за *пишување*, кои во сите досегашни реализирани матурски испити имаат најслаби постигања и претставуваа критични точки, годинава имаат повисоки резултати. Во внатрешната споредба на постигањата на способностите пишувањето повторно покажува најниска постигнатост. Оваа слика укажува на предизвикот кој се провлекува, а е поврзан со недоволната присутност на пишувањето во наставната практика.

Досегашните критични точки, поточно оспособеноста на учениците за пишување, кои во сите досегашни реализирани матурски имаат најслаби постигања и годинава имаат иста поставеност. Оваа слика укажува на предизвикот кој се провлекува, а е поврзан со недоволната присутност на пишувањето во наставната практика.

Англиски јазик

Во 2018 година имаше промени во Испитната програма за испитот по англиски јазик кои подразбираа промени и во содржината на тестот. Имено, некои видови задачи од вештината *читање со разбирање* (подредување пасуси, поврзување пасуси со прашања) беа повлечени од тестот, а на нивното место се заменија со две нови задачи во делот примена на јазичните елементи во контекст (трансформации на реченици и зборообразување). Државната матурска предметна комисија сметаше дека со воведување на оваа промена, тестот по англиски јазик ги проверува исклучиво задачите кои се работат на часовите по англиски јазик. Исто така, Комисијата сметаше дека промената ќе придонесе за поголема валидност и праведност на тестот.

- Вештината *пишување* се тестира преку две задачи: кусо неформално писмо/имејл и аргументативен есеј;
- Вештината *читање со разбирање* се тестира преку три задачи: со повеќеçлен избор, со поврзување и со вметнување реченици;
- Вештината *примена на јазичните елементи* се тестира исто така преку три задачи: зборообразување, трансформации на реченици и дополнување на реченици.

Раководејќи се според целите на способностите и спецификациската мрежа од испитната програма по англиски јазик тестот за оваа испитна година содржеше 38 испитни задачи со вкупно 56 барања.

Тестираните задачи и барања беа распоредени според вештините од кои:

- со 3 задачи и 20 барања се тестираше вештината *читање со разбирање*;
- со 3 задачи и 30 барања се тестираше вештината *примена на јазичните елементи* во контекст;
- со 2 задачи и 6 критериуми се проверуваше вештината *пишување*.

Испитните задачи од подрачјето *пишување* се вреднуваа според утврдени критериуми кои се бодираа на следниот начин: за задачата кусо писмо/имејл со вкупно 5 бодови за одговор на задача, структура, избор на зборови и механика, заедно.

Максимумот бодови што можеа да се освојат на овој тест изнесуваше 75. Задачата од есејски вид можеа да се добијат максимум 20 бодови, од кои: 4 за одговор на задача, 4 за кохерентност и кохезија, 4 за лексика), 4 за граматика/реченична структура и 4 за правопис и интерпункција. Преостанатите 50 бодови се добиваа за задачите од подрачјата читање со разбирање и јазик кои се бодираа секоја со по еден поен.

Со поставените барања од сите задачи се проверуваа повеќе цели од сите вештини, со кои се проверуваат специфични знаења и умеења од сите три вештини. Предвидените 38 испитни задачи учениците требаше да ги одговорат за време од 180 минути, колку што трае испитот по англиски јазик во рамките на државна матура.

Во предметот Англиски јазик, согласно испитната програма, во испитниот материјал се застапени 3 вештини: *читање со разбирање*, *примена на јазични елементи* и *пишување*. Според резултатите извлечени од анализата, просечниот процент на решеност на тестот е 55,56%, односно 41,67 од вкупно 75 бода.

Табелела 15: Карактеристики на вештините опфатени со тестот

Вештина	Број на ајтеми	Максимален можен број на бодови	Просечен процент на решеност	Просечни бодови на решеност
Читање	20	20	68,01%	13,60
Јазик	12	30	65,01%	19,50
Пишување	6	25	34,27%	8,57
Вкупно	38	75	55,56%	41,67

Во овој тест соодносот на бројот на задачите со кои се мерат постигањата во вештините е одреден според спецификациската мрежа и според определените цели од испитната програма за тестот во оваа испитна сесија. Воведувањето на повеќе задачи од делот *примена на јазични елементи* подобро го балансира целиот тест. Најдобри резултати учениците покажуваат во *читање со разбирање*, а релативно добри знаења покажуваат во *примена на јазичните елементи*. Учениците покажуваат послаби постигања во решавање на задачите од вештината *пишување*.

Според резултатите дадени во оваа табела, особено ако се коментираат просечниот процент на решеност се потврдува согледувањето дека во тестот учениците покажуваат најниски постигања во способноста *пишување*, односно просечниот процент на решеност е само 34,27%. Просечните бодови на решеност се речиси 17 бодови помалку од максималните 25. Просечните проценти на решеност во во останатите вештини се околу 65%.

Во тестот осумнаесет задачи од вкупниот број на испитни задачи се од отворен вид, додека останатите 20 се задачи се од затворен вид. Според направената анализа на резултатите на тестот од јунскиот испитен рок, различниот вид задачи различно се поставуваат на скалата до максимумот можни бодови. На прикажаната табела се гледа бројот на барањата според процентот на точни одговори и видот на задачата: (во табелата не се ставени задачите од вештината *пишување*)

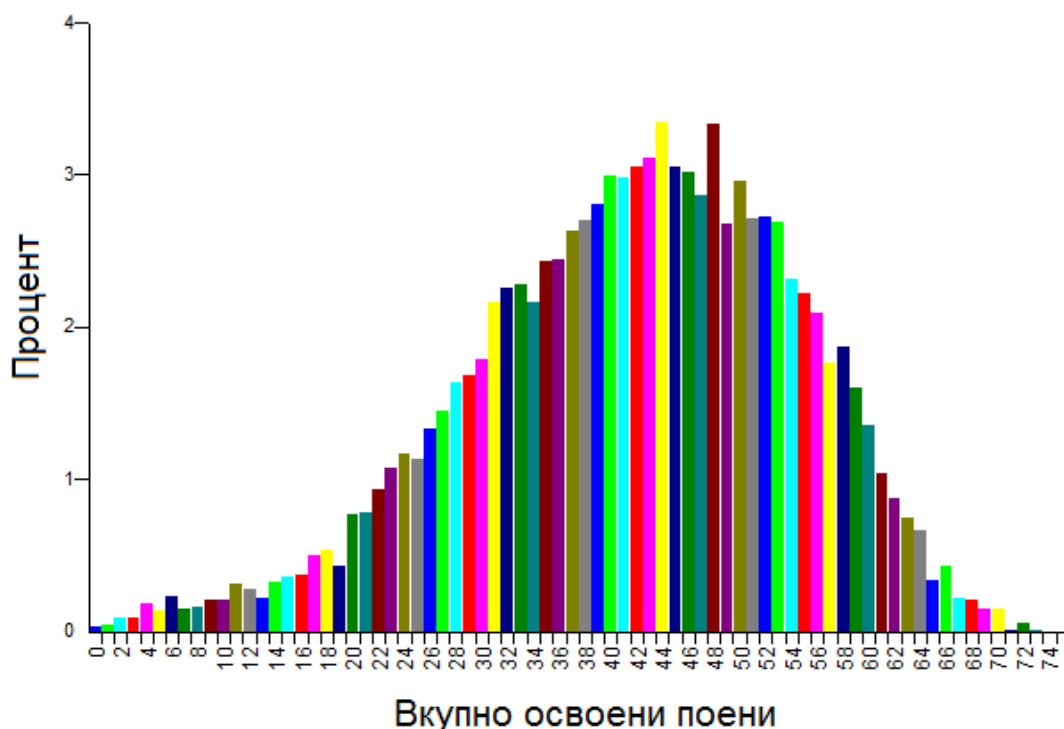
Табелела 16: Карактеристики на задачите опфатени со тестот

Процент на точни одговори	19-0	20-39	40-59	60-79	100-80
Број на барања со повеќечлен избор (или задачи од затворен тип)	/	2	3	10	5
Број на барања од есејски вид (задачи од отворен тип)	/	1	4	7	/

Во тестот кој се реализираше во јунската испитна сесија 2019 година најголем дел од задачите се со процент на точна решеност меѓу 60-79, а од друга страна пак нема задачи со решеност помала од 20%.

Во целина дистрибуцијата на вкупните резултати е насочен кон средните вредности од што се заклучува дека тестот е во категорија на тестови со средна тежина. Дистрибуцијата на бодови е со нормална распределба.

Графикон 4. Резултати на матурантите на тестот по англиски јазик

Согледувајќи ги резултатите на тестот кој се реализираше во испитната сесија јуни 2019 г., најголем број од задачите покажуваат добри карактеристики. Речиси сите задачи имаат добра дискриминативност. За тестот во целина може да се заклучи дека ги мери постигањата на учениците. Ако се разгледаат карактеристиките на секоја поединечна задача по вештини со релативно висок процент на решеност и со добра дискриминативност, тогаш вештината *примена на јазични елементи* има најдобри показатели.

Точната решеност на задачите со повеќеценен избор е релативно повисока во споредба со отворените задачи и последниве севкупно имаат подобри показатели во целината на тестот.

Анализата на резултатите во реализираниот тест во испитната сесија 2019 година покажува дека поголемиот број од задачите користени во тестот имаат одлични или добри карактеристики. Во групата задачи со добри карактеристики се задачите во тестот кои се со повеќеценен избор и се проверува способноста на учениците да ја разберат суштината на текстот, да пронајдат конкретни информации во него, како и да го разберат истиот во детали. Три отворени задачи во тестот со кои се проверува *примената на јазичните елементи* во контекст спаѓаат во групата на одлични задачи. Со овие задачи се согледува колку учениците умеат да ги применат лексичките единици, граматичките структури и идиоми во контекст. Според анализата на испитните задачи користени во тестот од јунската испитна сесија од 2019 година се согледува дека во главно задачите имаат среден процент на точна решеност и добра дискриминативност. Од коментарите на наставниците по англиски јазик, кои

учествуваат во оценувањето на овој дел од испитот, може да се сфати дека задачите од овој вид многу често се работат на часовите и истите се популарни кај учениците.

Задачата со најслаби карактеристики е задача од затворен тип, од видот со поврзување. Преку неа се проверува знаење од вештината *читање со разбирање*. Распределбата на процентот по дистрактори е (A) - 8%; (B) - 6%; (C) -1%; (D) - 6%; E - 23%; (F) - 52%; (G) - 0%; (H) - 2%. Половина од учениците го избрале неточниот одговор под (F), наспроти неточниот одговор (G) кој не е избран од ниту еден ученик. Точниот одговор (E) го избрале 23% од учениците што ја прави задачата тешка, но не и екстремно тешка. Нормално е во еден тест да има одреден број задачи со просечен процент на решеност околу 20%, но во овој случај можеби во тие 23 отсто не се учениците кои успешно ги решиле останатите задачи во тестот. Или пак, во оние 52% ученици кои го одбрале неточниот одговор (F) има голем број на ученици кои успешно го решиле тестот. Она што сигурно може да се види од другите параметри од анализата е дека оваа задача е задача со двоен точен одговор или дека со оваа задача во основа се мери нешто сосема различно од поставената цел во тестот.

Уште една задача со слаби карактеристики е едно барање од задачата со која се тестира вештината *читање со разбирање*. Целта на оваа задача беше да се провери дали кандидатот детално ја разбира логичната поврзаност на речениците во текстот. Распределбата на процентот по дистрактори е (A) - 4%; (B) – 81%; (C) – 1%; (D) – 0%; (E) – 1%; (F) – 10; (G) – 0%; (H) – 1%; (I) – 2%. Имено, точниот одговор (B) го избрале 81% од учениците, што значи дека се работи за лесно прашање. Ниту еден ученик не го избрал дистракторот (E) и (H). Но, дистракторот (G) го избрале 10% од учениците и според другите параметри од анализата може да се заклучи дека во оние 10% ученици кои го одбрале неточниот дистрактор (G) може да има такви кои успешно го решиле тестот, но не се работи за двоен точен одговор.

Табелела 17: *Споредба на постигањата на учениците во последните две години според вештини*

Вештина	2019		2018	
	Просечен процент на решеност	Број на бодови по вештина	Просечен процент на решеност	Број на бодови по вештина
Читање	68,01	20	66,87%	25
Пишување	34,27	25	49,89%	35
Јазик	65,01	30	48,2%	10

Во табелата се дадени постигањата по способности и подрачја во две последователни испитни години 2018 и 2019 година. Напомена: тестот од 2019 година се разликува од тестовите во претходните години во однос на бројот на бодовите за секоја вештина поединчено. Затоа, од понудените бројки малку потешко може да се види дали показателите за вештините покажуваат зголемена вредност.

Досегашните критични точки, поточно знаењата и умеењата од вештината *пишување*, кои во сите досегашни реализирани матурски испити имаат најслаби постигања, иако годинава имаат повисоки резултати, сепак во внатрешната споредба

меѓу способностите повторно покажуваат пониска постигнатост. Оваа слика укажува на предизвикот кој се провлекува, а е поврзан со недоволната присутност на пишувањето во наставната практика.

Резултатите од двете испитни години 2018 г. и 2019 г. покажуваат дека учениците се најдобри во решавање на задачите од способноста *читање со разбирање*, способноста *пишување* покажува најслаби резултати во двете испитни години.

Математика

Во предметот Математика, согласно испитната програма, во испитниот материјал се застапени 5 подрачја: *алгебра, геометрија, а геометрија, веројатност и прогресии*. Со задачите во тест-книшката се проверуваше оспособеноста на учениците во 4 способности: знаење поими, факти и постапки; користење поими, факти и постапки; решавање едноставни проблеми; расудување, размислување логички и систематски.

Просечниот процент на решеност на тестот е 69,09%, односно 47,67 бода од вкупно 80 бодови.

Табелела 18: Карактеристики на вештините опфатени со тестот

Подрачје	Број на ајтеми	Максимален можен број на бодови	Просечен процент на решеност	Просечни бодови на решеност
Алгебра	13	22	71,87%	15,81
Геометрија	9	17	73,50%	12,49
Аналитичка геометрија	6	12	72,35%	8,68
Веројатност	5	7	75,24%	5,27
Прогресии	5	7	77,40%	5,42
Вкупно	38	65	73,34%	47,67

Околу 60% од бодовите на тестот се од подрачјата *алгебра и геометрија*. Најмалку се застапени подрачјата *веројатност и прогресии*. Ова соодветствува и на застапеноста на овие подрачја во наставните програми. Просечниот процент на решеност на сите подрачја е над 70.

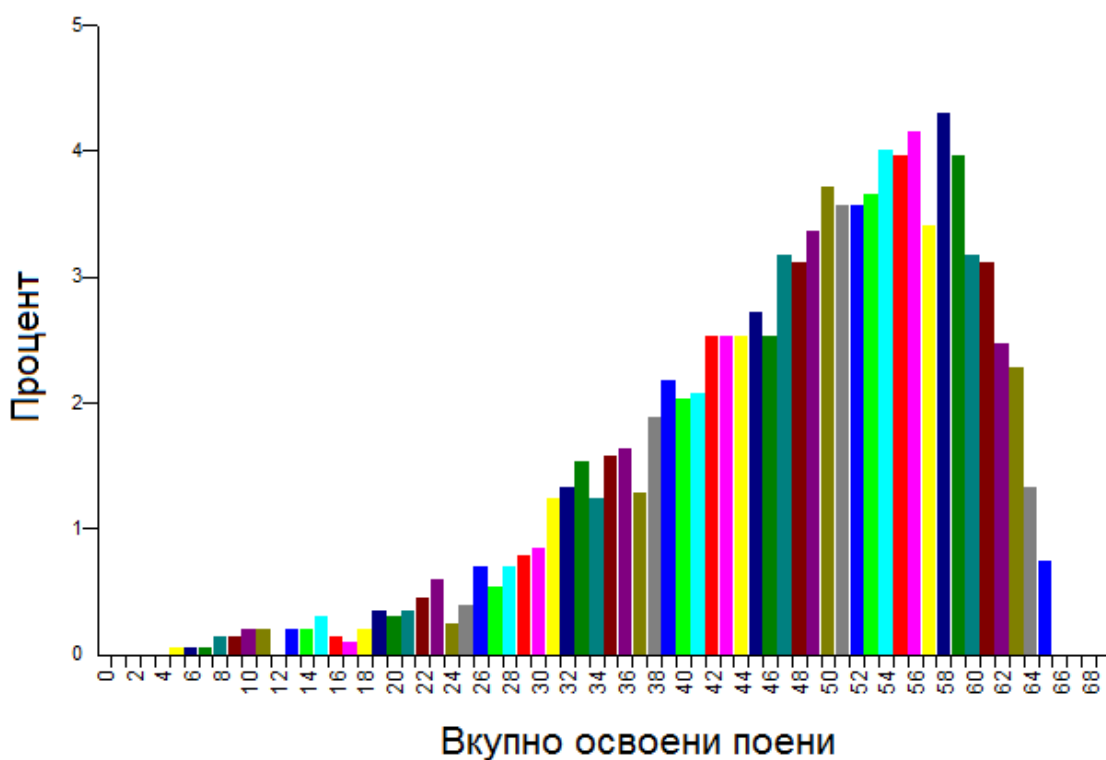
Во тестот 19 задачи се со повеќечлен избор, а преостанатите 18 задачи се од отворен вид. Сите задачите од повеќечлен избор се со 4 дистрактори. Секој точен одговор се бодуваше со 1 бод. Од 18 задачи од отворен вид, 5 се бодуваа со по еден бод, 6 со по 2 бода, 4 со по 3 бода, 3 со по 4 бода и 1 со 5 бода. Овие задачи се задачи во кои се бодува секој чекор од постапката на решавање.

Табелела 19: Карактеристики на задачите опфатени со тестот

Процент на точни одговори	0-40	40-55	56-70	71-85	86-100
Број на задачи со повеќечлен избор	0	0	0	1	18
Број на задачи од отворен вид	0	4	5	5	4

Скоро во 95% од задачите (18 задачи) со повеќечлен избор просечниот процент на решеност е над 86%. На 16 задачи со повеќечлен избор, односно 84% од задачите со повеќечлен избор просечниот процент на реченост е над 90%. Само 1 задача се со просечен процент на решеност под 86%. Додека пак, просечниот процент на решеност кај задачите од отворен вид не е толку висока. Само четири задачи се со просечен процент на решеност над 85%, од кои ниту една задача со повеќе од 2 поени, односно каде се бара целосна постапка на решеност. Најнизок просечен процент на решеност имаат задачите што се решаваат во повеќе од три чекори, односно што носеа по 4 или 5 поени. Просечен процент на решеност под 45% немаше на ниту една задача од тестот во јунскиот испитен рок.

Графикон 5. Резултати на матурантите на тестот по математика

Од приказот на хистограмот се согледува дека дистрибуцијата на вкупните бодови е скоро нормална со мала насоченост кон десно, односно кон повисоките вредности. Од ова се заклучува дека тестот не е во категорија на тешки тестови.

Согледувајќи ги резултатите на тестот кој се реализираше во испитната сесија јуни 2019 г. покажува добри карактеристики. Скоро сите задачи имаат добри мерни

карактеристики. Повеќето од задачите од повеќечлен избор се со висок процент на точна решеност, но истовремено се и со добра дискриминативност. Додека пак задачите од отворен вид се со понизок процент на решеност, но сепак дискриминативноста им е висока. На четири задачи од тие со повеќечлен избор мерните карактеристики не им се добри. Причината за овие карактеристики е во понудените дистрактори кои се нефункционални, поточно има дистрактор кој е избран под 1% од матурантите кои ја решавале таа задача. Отворените задачи севкупно имаат подобри показатели во целината на тестот. Сите задачи се со добри мерни карактеристики.

Биологија

Во наставниот предмет Биологија, согласно испитната програма, во испитниот материјал се застапени 5 подрачја: *цитологија, молекуларна биологија и генетика, регулација на органските системи кај човекот, еволуција и екологија*. Со задачите во тест-книшката се проверуваше оспособеноста на учениците во 3 способности: *препознавање и разбирање, примена и решавање задачи*. Просечниот процент на решеност на тестот по биологија од јунскиот испитен рок во 2019 година е 73,38%, односно 58,71 бода од вкупно можни 80 поени.

Табелела 20: Карактеристики на подрачјата опфатени со тестот

Подрачје	Број на ајтеми	Максимален можен број на бодови	Просечен процент на решеност	Просечни бодови на решеност
Цитологија	9	17	71,92%	12,23
Молекуларна биологија и генетика	13	28	75,90%	21,25
Регулација на органските системи кај човекот	14	21	71,21%	14,95
Еволуција	4	7	71,06%	4,97
Екологија	6	7	75,73%	5,30
Вкупно	46	80	73,38%	58,71

Во овој тест соодносот на бројот на задачите со кои се мерат постигањата во способностите/подрачјата е одреден според спецификациската мрежа и според определените цели од испитната програма за тестот во оваа испитна сесија. Подрачјата: *молекуларна биологија и генетика и регулација на органските системи кај човекот* носат околу 60% од тестот.

Поврзаноста на целите од овие способности се потврдуваат и со покажаните резултати на постигањата на оваа испитна сесија. Просечните проценти на решеност на тестот по подрачјата опфатени во тестот немаат некои поголеми отстапки и се движат

меѓу 71% и 76%. Најдобри резултати учениците покажуваат во подрачјата *молекуларна биологија и генетика* и во *екологија*.

Во тестот од вкупно 46 испитни задачи, 30 се испитни задачи кои имаат барања со повеќечлен избор, додека останатите 16 задачи се од отворен вид.

Табелела 19: Карактеристики на задачите опфатени со тестот

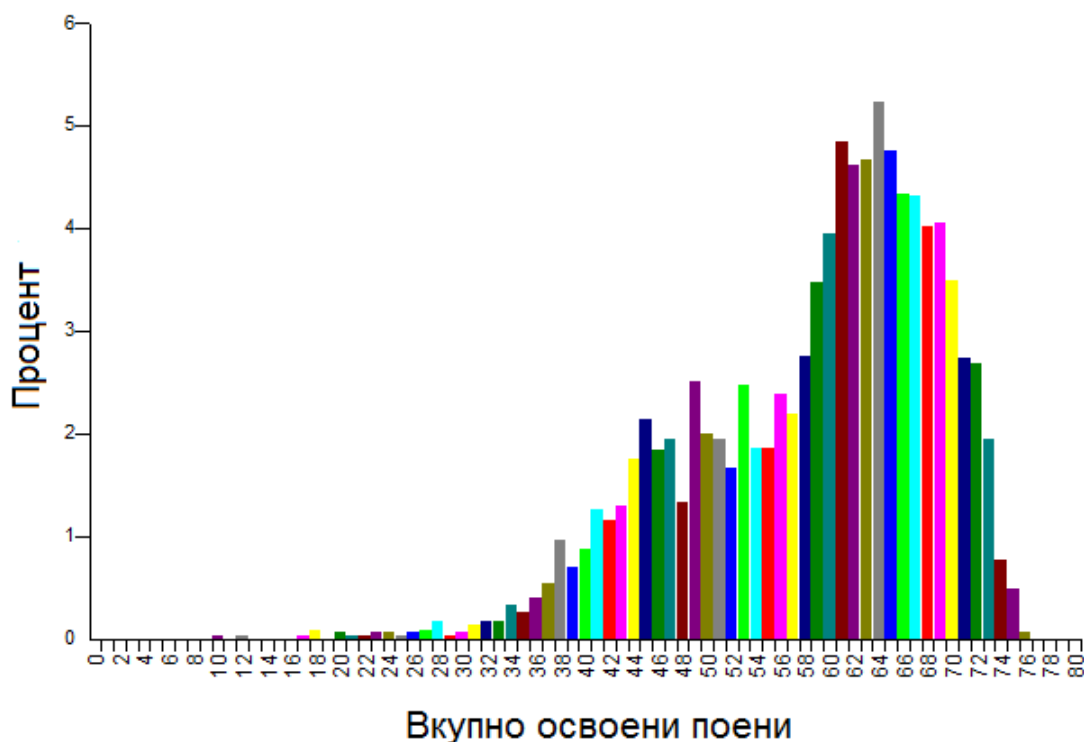
Процент на точни одговори	100-80	60-79	40-59	20-39	19-0
Број на барања со повеќечлен избор	12	11	5	2	/
Број на барања од отворен вид	6	7	2	1	/

Сите задачите од повеќечлен избор се со 4 дистрактори. Секој точен одговор се бодуваше со 1 бод.

Во тестот кој се реализираше во јунската испитна сесија 2019 година дури 39% од барањата се со процент на точна решеност повисок од 80%. Само 20% од барањата се со просечен процент на решеност помал од 60%.

Хистограмот на вкупните резултати е насочен кон повисоките вредности од што се заклучува дека тестот е во категорија на релативно лесни тестови.

Графикон 6. Резултати на матурантите на тестот по биологија

Од приказот на хистограмот се согледува дека дистрибуцијата на вкупните бодови е скоро нормална, но повлечена кон десно, односно кон повисоките вредности. Од ова се заклучува дека тестот е во категорија на релативно лесни тестови.

Историја

Со задачите во тестот по историја се проверуваа знаења и способности на учениците од 4 подрачја: Стар век, Среден век, Нов век и Најнов век и на три нивоа: на ниво на знаење и разбирање; анализирање и откривање; проценување (вреднување). Од содржински аспект тестот содржеше 6 задачи од подрачјето Стар век, 8 задачи од подрачјето Среден век, 12 задачи од Нов век и 10 задачи од подрачјето Најнов век.

Табелела 20: Карактеристики на вештините опфатени со тестот

Подрачје	Број на ајтеми	Максимален можен број на бодови	Просечен процент на решеност	Просечни бодови на решеност
Стар век	6	8	80,29%	6,42
Среден век	8	23	70,18%	16,14
Нов век	12	19	73,58%	13,98
Најнов век	10	30	62,55%	18,76
Вкупно	36	80	69,14%	55,31

Резултатите од анализата покажуваат дека учениците најдобар успех постигнале на задачите од подрачјето Стар век. Просечниот процент на решеност на ова подрачје е 80%. Најслаб успех учениците постигнале на задачите од подрачјето Најнов век. Ова подрачје од испитната програма содржи 11 тематски целини во рамките на кои се содржани 37 наставни содржини, а знаењата и способностите на учениците од ова подрачје се проверуваа со 10 задачи кои носат вкупно 30 бода. Учениците на испитот од вкупно 30 бода просечно освоиле 18,76 бода, односно просечниот процент на реченост е 62,55%. Една од причините за послабиот успех на учениците може да биде обемот, односно предимензионирањето на оваа подрачје со наставни теми и содржини, изобилството на информации, големиот број истористички настани, историски факти кои на учениците им се потешки за совладување. Втората причина може да биде несоодветната реализација на наставната програма по историја во текот на редовната настава или пак несоодветното глобално планирање на наставата од страна на наставниците. Содржините кои се опфатени со подрачјето Најнов век се: Светот, Европа и Балканот во Првата светска војна, Македонија во Првата светска војна, Албанија и Албанците во Првата светска војна, Светот и Европа меѓу двете светски војни, Балканските држави меѓу двете светски војни, Македонија меѓу двете светски војни, Светот во Втората светска војна, Македонија во Втората светска војна, Светот по Втората светска војна, Албанија и Албанците во Втората светска војна и во повоен период.

Тестот по историја содржеше 36 задачи, од кои 21 задача со повеќе избор на кои учениците одговараа со заокружување на точниот од понудени четири

одговори; 15 прашања од отворен тип кои во премисата содржеа дополнителен сликовен или текстуален материјал и во кои од учениците се бараше да дадат куси или посложени одговори.

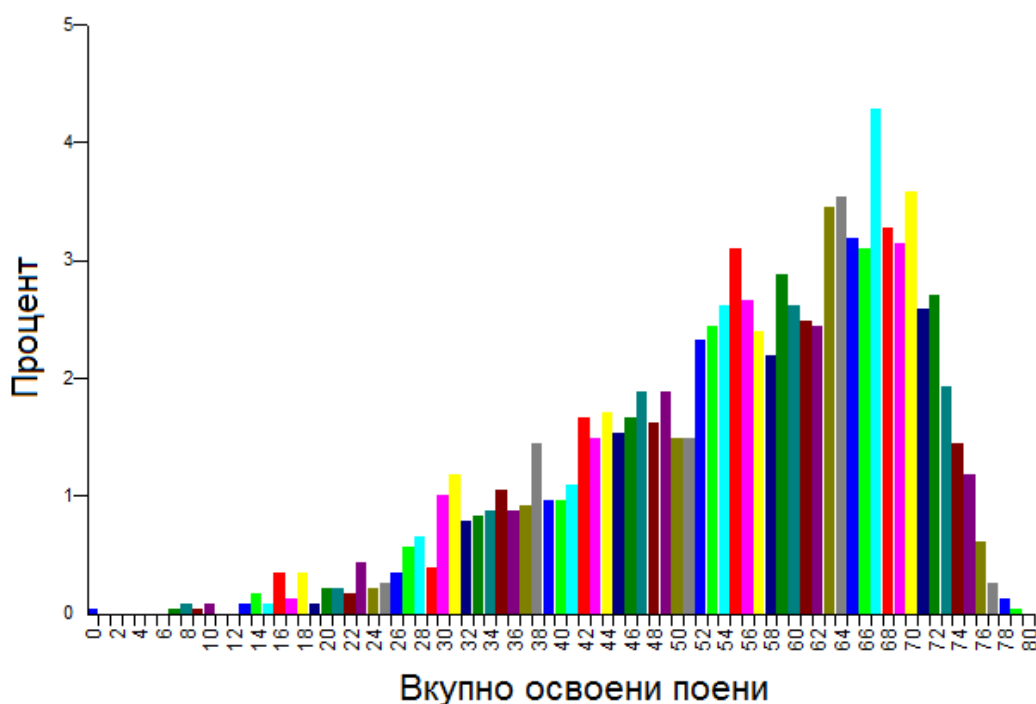
Табелела 21: *Карактеристики на задачите опфатени со тестот*

Процент на точни одговори	0-40	41-55	56-70	71-85	86-100
Број на барања со повеќечлен избор	0	2	1	9	9
Број на барања од отворен вид	0	3	7	4	1

За секој точен одговор на задачите со повеќечлен избор учениците добиваа по еден бод, а на отворените прашања, бројот на бодовите се движеше од 2 до 7 во зависност од бројот на барањата во задачата.

Најголем број од задачите (23) во тестот имаат процентот на решеност поголема од 70% (повеќе од 70% од учениците успеале точно да ги решат најголем број задачи задачите во тестот) што упатува на заклучокот дека тестот по историја не е тежок. Само 5 задачи се со просечен процент на решеност помал од 56%. Ваква проценка на задачите е направена согласно анализата според која доколку во тестот провладуваат задачи со индекс на тежина P блиску до вредноста 1,00, тогаш тестот се смета за лесен. И хистограмот на вкупните резултати е благо насочен кон повисоките вредности што е исто така е доказ дека тестот по историја спаѓа во категоријата на релативно полесни тестови.

Графикон 7. *Резултати на матурантите на тестот по историја*

Бизнис

Тестот по бизнис кој беше подготвен за учениците-матуранти во јунскиот испитен рок содржеше 43 задачи од кои 22 задача со повеќечлен избор и 21 задача од отворен тип на кои учениците одговараа со давање на кус или пообразложен одговор, решаваа проблемски задачи. За секој точен одговор на задачите со повеќечлен избор учениците добиваа по еден бод, а на отворените прашања бројот на бодовите зависеше од бројот на барања во задачите.

Петнаесет (15) задачи беа од подрачјето *карактер на бизнисот*, 11 задачи од подрачјето *економика на бизнисот*, 6 задачи од подрачјето *маркетинг на бизнисот*, 5 задачи од *управување со бизнисот* и 6 задачи од подрачјето *бизнис план*. Најдобри резултати учениците постигнале на задачите од подрачјето *маркетинг на бизнисот*. Просечниот процент на решеност на ова подрачје е 67,93%. Најслаби резултати учениците покажале на задачите од подрачјето *економика на бизнисот*. Просечниот процент на решеност на ова подрачје е само 50,41%. Од вкупно 26 бода колку што можеа да освојат поени од ова подрачје, учениците успеале да освојат само 13 бода.

Табелела 22: Карактеристики на подрачјата опфатени со тестот

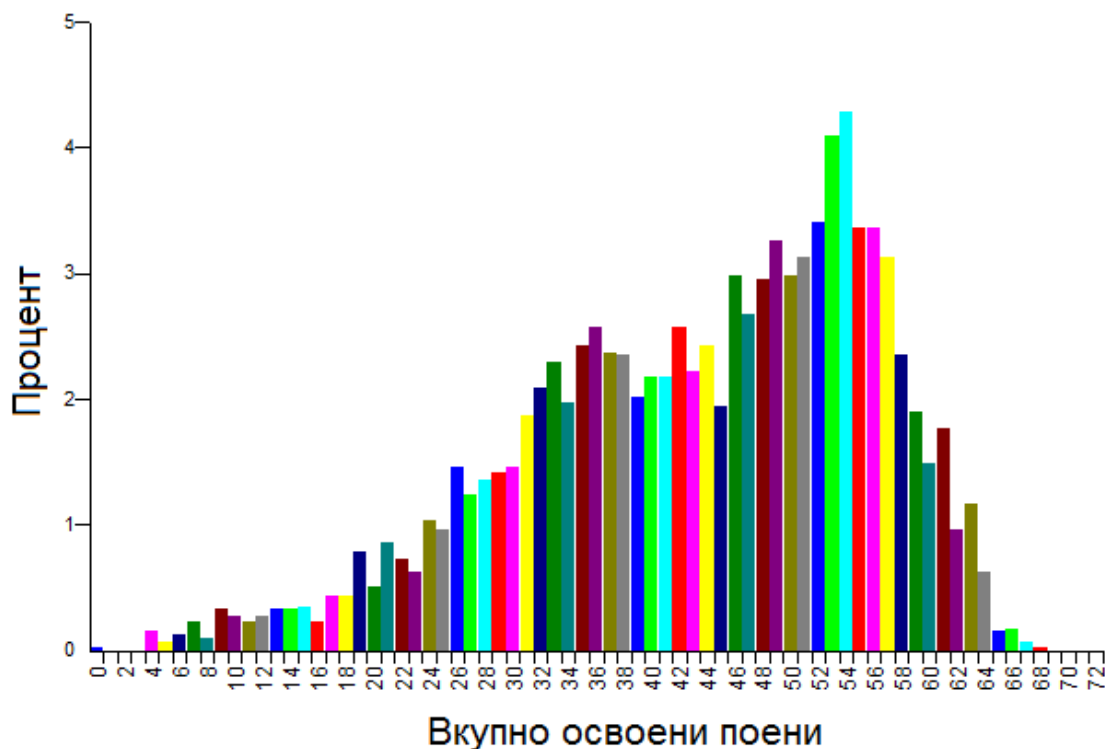
Подрачје	Број на ајтеми	Максимален можен број на бодови	Просечен процент на решеност	Просечни бодови на решеност
Карактер на бизнисот	15	20	63,13%	12,63
Економика на бизнисот	11	26	50,41%	13,11
Маркетинг на бизнисот	6	8	67,93%	5,43
Управување со бизнис	5	7	67,13%	4,70
Бизнис план	6	11	67,67%	7,44
Вкупно	43	72	60,15%	43,31

Резултатите од анализата покажуваат дека тестот по *Бизнис* спаѓа во групата на потешки тестови. Најголем број од задачите во тестот имаат процентот на решеност помала од 70%, што значи дека само 30% од учениците успеале точно да ги решат овие задачи. Од табелата подолу може да се воочи дека 25 задачи се со процент на точни одговори 40% и 70%. И хистограмот на вкупните резултати е благо насочен кон пониските вредности што е исто така е доказ дека тестот по бизнис спаѓа во категоријата на релативно потешки тестови.

Табелела 23: Карактеристики на задачите опфатени со тестот

Процент на точни одговори	0-40	41-55	56-70	71-85	86-100
Број на барања со повеќечлен избор	4	5	4	7	2
Број на барања од отворен вид	1	3	8	8	1

Графикон 8. Резултати на матурантите на тестот по бизнис

Филозофија

Знаењата и способностите на учениците на испитот по филозофија се проверуваа со тест на знаење кој содржеше вкупно 47 задачи од кои 27 задачи од затворен тип на кои учениците требаше да одговорат со заокружување на еден (точен) од четири понудени одговори, 2 задачи со поврзување (барањето од левата страна да се поврзе со точниот одговор од десната страна) и 18 задачи од отворен тип на кои учениците одговараа со запишување на кус или пообразложен одговор на определен простор во тестот.

Најдобри резултати учениците постигнале на задачите од подрачјето *античка филозофија*. Околу 88% од учениците успеале точно да одговорат на овие задачи. Најслаби резултати на испитот учениците постигнале на задачите од подрачјето *Филозофија на 20-от век* (74% од учениците успеале точно да одговорат на задачите од ова подрачје). Нешто подобри резултати постигнале на задачите од *средновековна и современа филозофија*, но се исто така послаби во однос на првите две подрачја/теми.

Табелела 24: Карактеристики на подрачјата опфатени со тестот

Подрачје	Број на ајтеми	Максимален можен број на бодови	Просечен процент на решеност	Просечни бодови на решеност
Предмет, проблеми и дисциплини на филозофијата	3	9	81,07	7,30
Античка филозофија	9	9	88,31	7,95
Средновековна филозофија	2	6	76,20	4,57
Нововековна филозофија	9	9	78,83	7,09
Современа филозофија	13	15	76,28	11,44
Филозофија на XX век	9	14	74,01	10,36
Вкупно	45	62	78,57	48,72

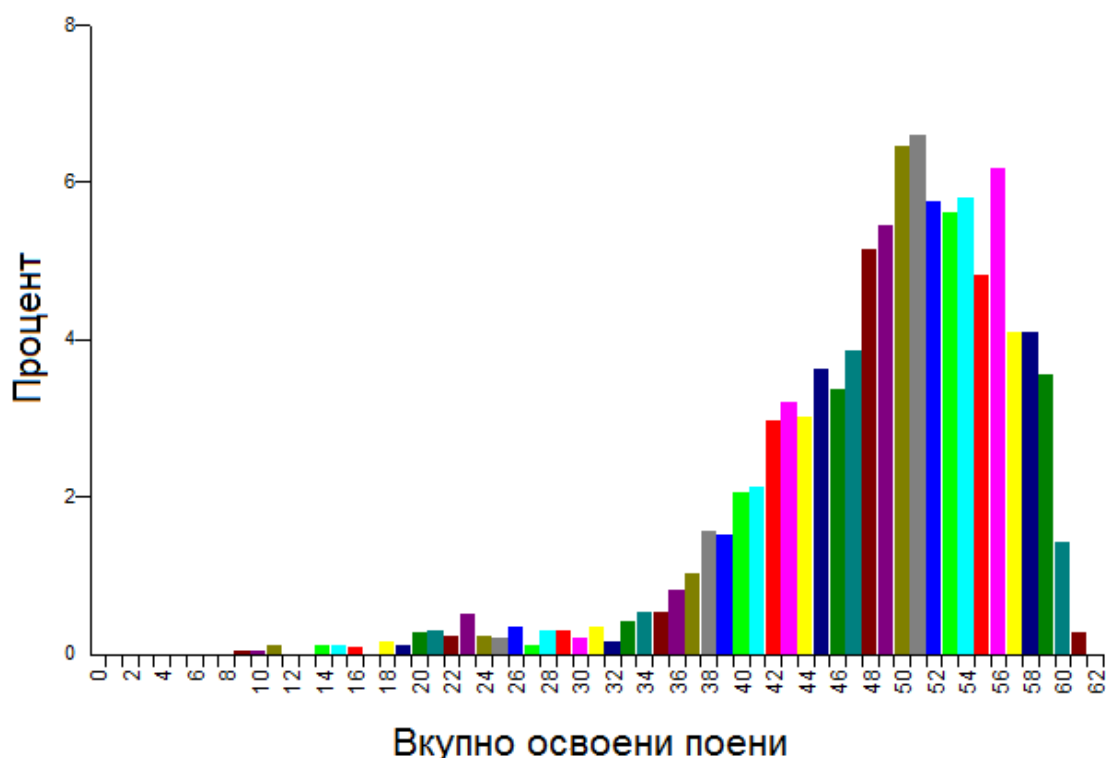
Согласно анализата, тестот по филозофија спаѓа во групата на полесни тестови. 24 задачи во тестот имаат процент на решеност помеѓу 86% и 100% што значи дека повеќе од 86% од учениците точно одговориле на барањата во овие задачи. Во тестот провладуваат задачи со индекс на тежина Р многу близок до вредноста 1,00 што е исто така показател дека тестот е лесен, а и хистограмот на вкупните резултати е насочен кон повисоките вредности.

Табелела 19: Карактеристики на задачите опфатени со тестот

Процент на точни одговори	0-40	41-55	56-70	71-85	86-100
Број на барања со повеќечлен избор	1	0	1	6	17
Број на барања од отворен вид	0	3	4	6	7

Согласно психометриските карактеристики на задачите добиено од анализата може да се заклучи дека повеќе од половина од задачите во тестот (36) се лесни задачи бидејќи барањата во нив се на ниво на препознавање, разбирање на филозофски поими, концепти и учења, 8 задачи се просечни и барањата во нив се на ниво на објаснување, класификација на филозофски идеи и 3 задачи во кои се бара посложени мисловни процеси од типот на анализа и копарација на филозофски концепти.

Графикон 9. Резултати на матурантите на тестот по филозофија

Социологија

Знаењата и способностите на учениците на испитот по социологија во јунскиот испитен рок се проверуваа со тест на знаење кој содржеше вкупно 47 задачи. 26 задачи беа од затворен тип, на кои учениците одговораа со заокружување на еден (точен) од четири понудени одговори и 21 задача од отворен тип на кои учениците одговараа со запишување на кус или пообразложен одговор на определен простор во тестот. Вкупниот број на бодови кои можеа учениците да освојат на тестот изнесуваше 60 бода.

Тестот содржеше задачи од 6 социолошки теми (подрачја): 1. Социологијата како наука (основање, предметно, теоретско и методолошко определување), 2. Култура, социјализација, конформизам и девијација, 3. Општествено дејствување, општествена интеракција, колективно однесување, 4. Општествени институции, организации и групи, 5. Општествена диференцијација, стратификација и општествена структура и 6. Општествени промени, европска интеграција и глобализација. Барањата во задачите беа поставувани на две тежински нивоа: на ниво на разбирање, толкување и аргументација и на ниво на анализирање, класификација и заклучување. Содржината на тестот и распоредот на задачите по теми (подрачја) може да се види од табела бр.18.

Табелела 18: Карактеристики на подрачјата опфатени со тестот

Подрачје	Број на задачи по подрачја	Максимален број на бодови	Просечен процент на решеност	Просечни поени на решеност
Социологијата како наука	4	4	80,86	3,23
Култура, социјализација, конформизам, девијација	12	16	62,45	9,99
Општествено дејствување, интеракција, колективно однесување	6	6	72,52	4,35
Општествени институции, организации и групи	16	24	66,63	15,99
Општествена диференцијација, стратификација, општествена структура	4	4	51,13	2,05
Општествени промени, европска интеграција и глобализација	5	6	44,80	2,69
Вкупно	47	60	63,84	38,30

Резултатите од анализата покажуваат дека на испитот по **социологија** учениците покажале најдобри резултати на задачите од првата тема- Социологијата како наука (81% од учениците успеале точно да одговорат на задачите), а најслаби резултати на задачите од темата Општествени промени, европска интеграција и глобализација. Просечниот процент на решеност на ова подрачје е само 44,80%, односно од вкупно 6, освоиле просечни 2,69 бода. И на задачите од подрачјето Општествена диференцијација, стратификација и општествена структура учениците исто така покажале послаби резултати. Само 51,13% е просечниот процент на решеност на барањата во задачите од ова подрачје.

Согласно анализата тестот по социологија има приближно рамномерна застапеност на лесни, тешки и просечни задачи што упатува на заклучокот дека задачите се дискриминативни и укажуваат на индивидуалните разлики во познавањето на одредени содржини меѓу учениците.

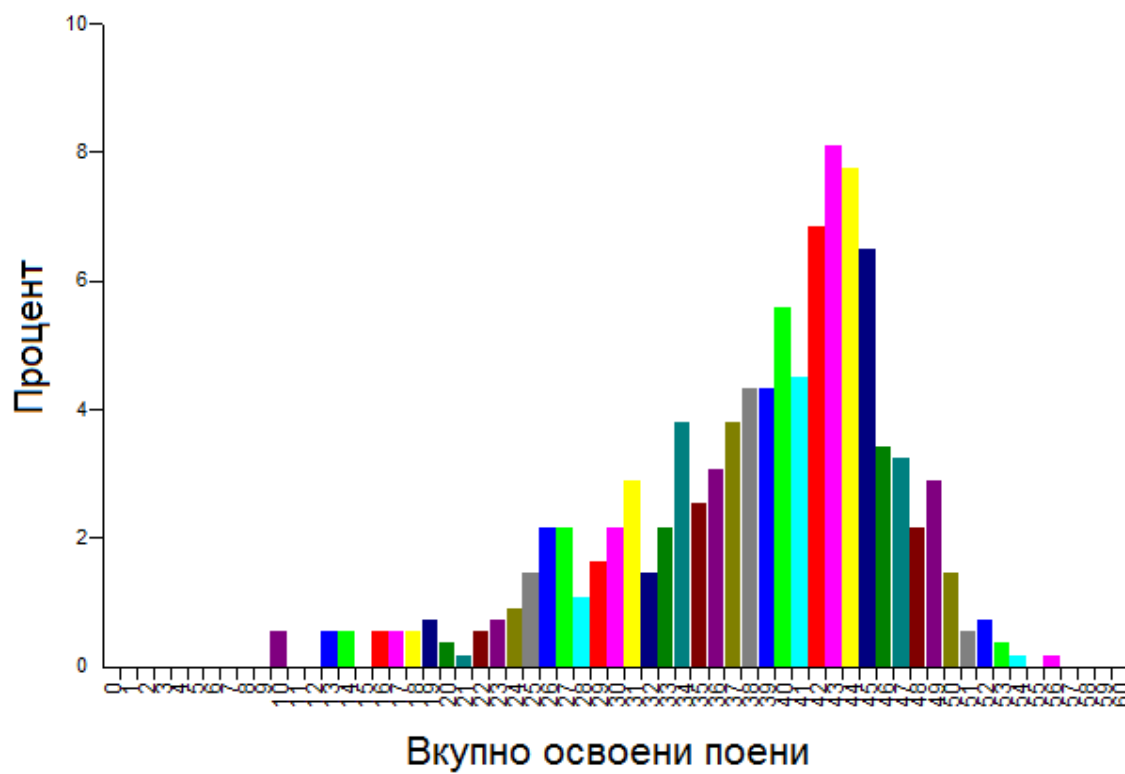
Наша претпоставка е дека учениците недоволно го сфатиле значењето на поимите општествена диференцијација, стратификација, интеграција, глобализација или пак им е тешко да ги разграничат. Наша препорака е наставниците, во текот на редовната настава да го прилагодат појмовниот и методско –дидактички пристап при реализацијата на содржините од овие програмски подрачја или евентуално при планирањето на наставата да го зголемат бројот на часовите за реализација на истите.

Табелела 19: Карактеристики на задачите опфатени со тестот

Процент на точни одговори	0-40	41-55	56-70	71-85	86-100
Број на барања со повеќеизбор	4	3	6	4	9
Број на барања од отворен вид	6	2	5	5	3

Според тежината, тестот спаѓа во групата на просечно тешки тестови.

Графикон 10. Резултати на матурантите на тестот по социологија

Препораки

Согласно анализата на резултатите од екстерните испити од државната матура спроведени во учебната 2018/2019 година презентирани во овој извештај, следат неколку општи и конкретни препораки.

Општ е впечатокот дека треба да се подобри квалитетот на наставата во средното образование, особено во средното стручно образование. Иако учениците - матуранти ги положили сите екстерни испити со средна оценка повисока од 3, одредени индикатори упатуваат на заклучокот дека учениците во текот на редовната настава не стекнуваат трајни и применливи знаења. Учениците многу полесно одговараат на прашањата со кои се проверуваат фактографски знаења, а многу потешко на отворените и есејски тип на прашања во кои барањата се поставени на ниво на разбирање, критичко мислење, заклучување, анализа и апстрактно мислење. **Неопходни се промени во наставата.**

Препорака е предметните советници од Бирото за развој на образованието, Центарот за средно стручно образование и обука, Просветните инспектори и координаторите во ДИЦ во доменот на своите надлежности да преземат конкретни чекори во насока на следење, детектирање на слабостите при реализацијата на редовната настава по наставните предмети кои имаат статус на екстерни испити во државната матура. Исто така потребно е да се организираат чести стручни средби со наставниците кои ги подготвуваат матурантите за полагање на државна матура и да се разгледа можноста дел од наставата во завршната година или воннаставните активности од средното образование да бидат исто така, во функција на подготовка на матурантите за државна матура.

Една од причините за послабиот успех на учениците од средното стручно образование на екстерните испити треба да се бара во наставните планови и програми кои се разликуваат од наставните планови и програми во гимназиското образование. Фондот на часовите со кои се изучуваат наставните предмети вклучени во државната матура во средното стручно образование е помал од оној во гимназиското образование. Пример, тоа е случај со наставните предмети: македонски јазик и литература, албански јазик и литература, турски јазик и литература, англиски јазик и математика кои учениците од средното стручно образование ги изучуваат со еден час помалку. Постојат и разлики и во целите, темите, содржините и образовните барања во редовните наставни програми. Во вакви услови, изготвувачите на испитни задачи се соочуваат со проблемот како да состават задачи со кои ќе се проверуваат повисоки образовни цели кај учениците од гимназиско образование, а при тоа да не ги обесправат учениците од средното стручно образование за кои овие цели се превисоки или не се содржани во наставните програми.

Се препорачува компететни личности од веќе споменатите образовни институции да ја разгледаат можноста за изготвување на два посебни концепти за државна матура, односно државна матура во гимназиското и државна матура во средното стручно образование. Истите би се изготвувале согласно образовните потреби на учениците и согласно проектираните цели на секој вид образование, а се

со цел да се понудат еднакви можности на учениците за полагање на испитите во насока на подигање на квалитетот на образованието.

Државниот испитен центар, како одговорна институција за организација и реализација на екстерните испити од државната матура добро би било да ги продолжи активностите започнати од минатата година за подигање на нивото на информираност на пошироката јавност околу целите и мисијата на државната матура. Се чини дека и после десет години од реализација на државната матура во нашата земја, сè уште јавноста е недоволно информирана кои се нејзините цели, мисијата и кои се очекуваните резултати од неа. Дел од наставниците, учениците и нивните родители имаат формалистички пристап кон државната матурата, односно ја занемаруваат нејзината суштина и значење.

Од овие причини Државниот испитен центар во наредниот период:

- ќе треба да организира почести информативни и стручни средби со различни категории корисници и даватели на образовни услуги (обуки и онлајн консултации со ученици, наставници, директори на училишта, претставници на локалната заедница, бизнис заедниците и сл.).
- ќе треба да има постојана комуникација со колегите од соодветните образовни институции (Бирото за развој на образованието, Центарот за средно стручно образование и обука, Просветната инспекција, МОН) со цел навремено информирање за резултатите од испитите, како и меѓусебно информирање за преземените активности во насока на подобрување на образовните постигања.
- во партнерство со предметните наставници и со советниците од БРО и ЦССО, ќе треба да организира стручни средби, семинари со наставници на кои ќе се оспособуваат како тие да ги подготвуваат своите ученици успешно да ги положат екстерните испити.

Државниот испитен центар треба да продолжи да им дава поддршка на наставниците за:

- соодветно да ги толкуваат и реализираат конкретизирани цели од испитните програми;
- изготвување на прашања и задачи за стандардизирани тестови на знаења (формулирање на јасни барања и за отворен и за затворен тип на прашања, изработка на понудени можни одговори, изготвување на клуч за тест и упатство за оценување) со цел учениците успешно да одговорат на барањата на испитите од државната матура;
- давање насоки за следење, изработка и оценување на проектна задача.

Десетгодишното искуство во реализацијата на државната матура упатува на заклучокот дека Државниот испитен центар ќе треба да направи измени во Правилникот за начинот на полагање и оценување на резултатите на учениците на екстерните испити. Секоја година се зголемува бројот на ученици кои се пријавуваат да ги полагаат екстерните испити во јунскиот испитен рок, а потоа (од непознати причини за ДИЦ) се откажуваат од полагање. По правило Државниот испитен центар подготвува испитен материјал според бројката на пријавени ученици при што се прават непотребно финансиски трошоци, се создаваат залихи од испечатени тестови, листи за оценување, амбалажа за пакување на испитниот материјал и сл.

Во насока на подобрување на реализацијата на државната матура, а со цел подигање на квалитетот на образованието во нашата држава се препорачува:

- Учениците кои од неоправдани причини не се појавуваат на испити во јунскиот испитен рок и не успеале истите да ги положат во августовскиот испитен рок, да им се одземе правото на стекнување диплома за училишна матура или завршен испит во истата година во која требало да ги полагаат екстерните испити, а кое право според сегашниот Правилник го имаат.
- Да се намали и листата на изборни предмети за августовски испитен рок. Целта е да се избегнат непотребно финансиски трошоци. Тоа значи дека нема да се организираат испити за оние изборни предмети за кои во јунскиот испитен рок се пријавиле помалку од 300 кандидати.
- Јунската испитна сесија да се реализира во два термини - првиот за сите пријавени кандидати, а вториот за оние кандидати кои од оправдани причини биле отсутни на еден или на сите испити. Временското растојание меѓу двата термини да биде 2-3 недели од последниот испит реализиран во првиот термин. На овој начин би се укинала августовската сесија, а би се вовела декемвриска или февруарска сесија. На овој начин матурантите кои не ги положиле испитите во јунската сесија би имале доволно време (неколку месеци) подобро за да се подготват за испитите.
- Екстерните испити да се организираат и реализираат во големи простори (спортски сали и училишни холови) со цел овластените набљудувачи да имаат поголема контрола и увид во текот на тестирањето, но и да се добијат пообјективни резултати од тестирањата. Учениците треба да сфатат дека државната матура е сериозен испит за што е потребен сериозен пристап и подготовка во текот на четиригодишното средно образование, а не само неколку дена/ недели пред почеток на испитната сесија. На овој начин ќе се сведе на минимум можноста учениците да ги употребуваат мобилните телефони во текот на тестирањето која во последните неколку години е во пораст.
- Правилникот да се збогати со уште неколку правни норми кои најстрого ќе ја санкционираат употребата на мобилните телефони и другите електронски уреди за време на испитите. Тоа значи Правилникот да дозволува построго санкционирање на учениците кои ќе бидат забележани од набљудувачот како користат мобилен телефон во текот на испитот, без претходна опомена. Санкцијата треба да овозможува: отстранување на учениците од испит, забрана за полагање на преоостанатите испити во наредната испитна сесија и забрана за стекнување на друг вид на диплома за завршено средно образование во годината во која се пријавиле да ги полагаат екстерните испити.
- Да се размисли за можноста од воведување паричен надомест за полагање на испитите од државната матура за кандидатите од приватните училишта.
- Да се овозможи дополнителен рок за пријавување за оние кандидати кои задоцниле да се пријават на време (најдоцна 30 дена пред почеток на испитите

од државната матура), но за оваа услуга да се воведе плаќање на финансиски надомест.